

תמלול ראיון עם חנוך ברטוב

טיים קוד	תוכן
06:03:08:13	במאי: שהאינטואיציה שלך תהיה בריאה. חנוך: מה? זה לא אינטואיציה זה החיים. דיבורי רקע נועה: אתה יודע שאומרים שהסינים כשהם רוצים לקלל מישהו הם אומרים "שיהיה לך חיים מעניינים". חנוך: בדיוק. אגב יש לי כלה סינית ושאלתי אותה והיא אומרת "לא דובים ואל יער, אין דבר כזה". מישהו המציא את זה. נועה: זה מיתוס יהודי. כן. במאי: חברים אנחנו זזים בשיא הכוח. בוא נעשה קלאפה, שתיהם רצות. חנוך: אז איך אנחנו שאולים שאלות. נועה: אני אשאל. מחיאת כף. חנוך: אתם תשאלו ואני אשיב. במאי: השאלות של נועה הם בחוץ, מה שאומר שאנחנו נבקש ממך.. חנוך: יפה מאוד.
06:04:00:00	הבנתי. נועה: כמו בבית ספר. חנוך: לא כן ולא. נועה: משפטים שלמים. חנוך: תשובת בית ספר היא הולכת ככה "אממ... באיזו שנה נולד ביאליק אם אתה זוכר?" אה השנה שבה נולד ביאליק אם אני זוכר... חנוך: ככה חוזרים על השאלה. נועה: שלום. חנוך: וברכה. נועה: ספר לנו קצת על הילדות שלך בפ"ת ועל איך בפעם הראשונה אתה נפגש עם תל אביב. חנוך: אז זהו, אני רוצה לתקן כאן איזשהו טעות כבר בהתחלה. נועה: אוקיי. חנוך: אני יליד תל אביב. נועה: אז בוא נתחיל מהתחלה. חנוך: למה אני יליד תל אביב? כי בפ"ת לא היה ביה"ח
06:05:00:00	לא ליולדות ולא לשום דבר אחר. היו שתי מיילדות. היתה אחת כנראה ממוצא רוסי שקראו לה אקושארקא והיתה אחת שקראו לו דה-פרנקינה שהיתה מומחית גם להבאת ילדים לעולם וגם לתיקון נקעים שרופאים לא יודעים איך לטפל בזה. אבל אמא לא סמכה עליהם מכיוון שהיו לנו קרובים בת"א, קרובים שלה, בני דודים שלה צריך להדגיש את זה, אז היא נסעה אליהם ונולדתי בהדסה בת"א, ולמיטב מה שסופר לי לפחות, שם גם מלו אותי. ואחרי זה חזרנו לפ"ת. בתעודת הלידה שלי כתוב "נולד בת"א". זהו, אז תיקנתי את
06:06:00:00	הפרט הזה. מת"א הזיכרון הראשון שלי הוא זיכרון מעניין. נסעתי כנראה עם אבא ותחנת, התחנה הסופית של קו פ"ת ת"א שנדמה לי שנקרא כבר אז "איחוד רגב", אולי היה שם קודם, היתה ברחוב החשמל שזה קרוב לתחנה המרכזית, עד עכשיו הוא נקרא ככה רחוב החשמל, ואנחנו ירדנו מהאוטובוס ומולנו עמד אדם עם זקן, זקן מידות היו אומרים פעם, זקן ארוך מאוד, לבן מאוד. מגבעת לבנה, כתונת לבנה, מכנסיים לבנים
06:07:00:00	נעלי בית לבנות. ואבא אמר לי "תסתכל זהו אלכסנדר זיסקין רבינוביץ', סופר". ותמונה שנשארה לי ככה, האיש הראשון שפגשתי בת"א לבוש ככה, הוא היה טבעוני. אלכסנדר זיסקין רבינוביץ', סופר. ואז התחלנו ללכת אל המשפחה הזאת, את ההליכה הזו אני גם זוכר. בערך ברחוב שינקין, באיזור הזה, נגמרה השדרה נגמר הכל. והיו חולות, והיו נטעים של עצים בתוך מסגרות הברזל האלה וככה הלכנו בחול לשכונת שפק, כי זה כבר היה הסוף של ת"א.
06:08:00:00	זה הזיכרון הראשון ממש שלי מת"א. נועה: בן כמה היית? חנוך: קטן. לא יודע, קטן, אבל יש לי זכרונות מגיל צעיר מאוד, אפילו מגיל שנתיים. אז כאשר אני זוכר תמונות. זה הזיכרון השני היפה, זה אני כבר בדקתי ואני יודע בדיוק איפה מתי זה היה, ב-1932 התקיים יריד המזרח הראשון. גם לפני זה היו ירידים, נסיונות, אבל המטבע "יריד המזרח" נקבע באותה עת. ומקומו היה, אני אומר אינפורמציה מאוחרת לא שידעתי אז, במקום שעתידיה היתה לקום
06:09:00:00	התחנה המרכזית הישנה, שהיא כבר מזמן לא קיימת. ואבא שהיה אז מורה בתלמוד תורה של אגודת ישראל ואני הייתי התלמיד החביב ביותר שלו, וכל הכתה ידעה את זה ולא סלחה לי את זה. נסענו לשם. ומה שאני זוכר משם זה את קיר המוות, כך קראו לזה. מה זה קיר המוות? היה מבנה שהיה נראה כמו גליל, גליל כזה גדול, ורוכב אופנוע היה רוכב ורטיקלית ככה על קיר המוות ואנחנו ילדים, אני חושב שהייתי אז בן 7 מקסימום,
06:10:00:00	זה דבר שאי אפשר לשכוח. ובעיקר איפה פ"ת ואיפה קיר המוות, זה כאילו הוטסתי ישר לניו-יורק. פלאים כאלה. נועה: מה היה באמת ההבדל בין ת"א לפ"ת? למה אתה אומר איפה פ"ת? חנוך: אני אגיד לך למה. אני אגיד לך. כשקצת גדלתי לא הרבה נגיד ב-1926, מספר תושבי פ"ת היה כמספר

<p>תושבי ת"א, כ-20,000, ואת ההמשך אתם יודעים. פ"ת נשארה פ"ת, אם כי גדלה וכעת מונה מאות אלפים אבל היא לא השתנתה בכלל. ות"א, מפרבר של יפו נעשתה לאחת הערים כמו שאומרים המדוברות בעולם. נועה: איך אתה מסביר את זה? חנוך: אין לדברים האלה הסבר</p>	
<p>ת"א היתה תמיד חיונית ותמיד מושכת, קוסמת ושם גם קם כמעט הכל. אם מדובר על תאטרונים, הוצאות ספרים, מוסיקה אני נותן קפיצה, אפשר? נועה: בהחלט. חנוך: עברו שנים הייתי בלונדון נספח תרבות והיה שם מין איגוד כזה של סטודנטים מחו"ל, מן העולם, והם קיימו כל שנה מן פסטיבל מיוחד ונשיאת הכבוד שלהם ואורחת הכבוד היתה המלכה האם. The queen mother. מרי.</p>	06:11:00:00
<p>ובאו אלי ושאלו אותי אם אני מוכן לתת חסות לביתן הישראלי, אמרתי כמובן. ומה יביאו? תפוחי זהב. אבל לא היו תפוחי זהב מהארץ, אז היו שם תפוחי זהב מספרד, אבל מי שם לב? ועברה הפמליה, עברה המלכה והיה לה השליש, כלומר האיש שהוא יש לו תואר מיוחד, והוא נעצר. והוא אומר לי "אתה יודע, אני הייתי בארץ ישראל, בפלשתינה". ואני אומר לו "כן, באיזה הקשר אדוני?" הוא אומר אתה בטח שמעת על התזמורת הפילהרמונית?" אמרתי "כן כן"</p>	06:12:00:00
<p>הוא אומר "היה איש שבא בגרמניה, הוברמן, והוא ייסד את התזמורת ואני הייתי בקונצרט הראשון". בינתיים המלכה כבר הלכה וכולם הלכו והוא המשיך לעמוד ולדבר איתי. פתאום היתה לו נוסטלגיה להוברמן. אז זה ת"א את מבינה? מקום שבסך הכל מה פתאום יש שם תזמורת פילהרמונית שלמה ב-36. אז זהו, כעת נחזור להתחלה. נועה: היית אומר שאנשים עשו את ת"א? חנוך: רק אנשים, הלא זה זה עניין של מגנטיזם, המגנט זה טבעו שהוא מושך. אז אם היה צייר גם השני רצה להיות. אם היה הוצאת ספרים אז איפה יעשה, בעפולה?</p>	06:13:00:00
<p>בתל אביב. ולכן ת"א באמת היא נזכרה ככה מן ההתחלה כשונה מאוד. טוב אני מוכן לשאלה הבאה. נועה: אנחנו, יש לך איזה סיפור, הסיפור הבא שלך מת"א זה קשור לאוניית מעפילים. חנוך: זה נכון, וזה קשור לזיקה לת"א. אם כי ת"א היתה כידוע רחוקה אז מאות קילומטרים מת"א, זה היה סיפור נוסעים לת"א. נועה: איך נסעו לת"א? חנוך: אז היה אוטובוס, לא כמו היום. אלו אוטובוסים שנכנסים מאחור ויושבים מהצדדים, ובאוטובוסים מסויימים כמו בעמק היה גם מקום</p>	06:14:00:00
<p>לכדי חלב ולדואר, לא נסעו כ"כ הרבה אנשים. אז זה היה הרפתקה. ואני בקיץ הייתי בא לקרובים האלו בשכונת שפק, ומה היה הדבר החביב עלינו? ללכת לים. אז היו הולכים לאורך השדרות בן ציון אני חושב ובוגרשוב ומגיעים לים. והים, מי יכול היום להשוות את הים של היום לים של אז? אז רק התקרבת לים הריח היה כבר אחר, ריח כזה של מלח ואצות ותירס. והצעקות של הגלידה</p>	06:15:01:00
<p>וכל הדברים האלו. והחול ובניית המגדלים, היה כייף גדול. והנה בקיץ '39, אני בת"א ישן אצל המשפחה שלי. נועה: איפה הם גרו? חנוך: אז הם כבר גרו ברחוב צמוד לזה, הרחוב קיים עד היום רחוב ברדיצ'בסקי. זאת היתה משפחה גדולה, האבא היה לו זקן ג'ינג'י דליל והרבה נמשים בכל מקום והוא כנראה היה בן הדוד של אמא, כנראה. מה היה שמם? אממ.. לא חשוב. נועה: לא נורא. חנוך: עכשיו, הוא היה איש אמיד</p>	06:16:00:00
<p>וכנראה שהוא עסק מה שקוראים היום נדל"ן. אז היו לזה מילים פחות מכובסות. נועה: איך קראו לזה? חנוך: והוא קנה מגרש ובמגרש הזה כל הדירות היו למשפחה. בקומת הקרקע גר הבן יהודה והבן שלו שמוליק היה חברי, ונפל במלחמת עצמאות. ומעליו היתה הבת דבורה והבן מנחם והיה גם לא בדיוק בן אבל כנראה קרוב הוא היה ספר והוא הצטיין בזה שהיו לו שתי עיניים בצבעים שונים. עין אחת תכולה ועין אחת מאוד חומה. זה קסם לי מאוד העניין הזה, זה משהו מיוחד. בקיצור, באחד הלילות</p>	06:17:00:00
<p>אנחנו סוף סוף נרדמים בחום הזה, המזגנים גם לא היו וגם אם היו בטח לא היו עובדים. צפירות אימוות, וכיוון שיהודה וגם מנחם היו פעילים בהגנה הם קפצו מיד, הם ידעו שמהו הולך. והתחלנו לרוץ לעבר הים, גם אנחנו הקטנים יחפים, אבל איתנו רצה כל ת"א לעבר הים והתברר שאוניית מעפילים בשם פאריטה שהיתה גרוטאה של אניה שבקושי הגיעה, ושכאשר הגיעה והאנגלים כבר ניסו איכשהו לא לתת לה לחוף, היא העלתה את עצמה על שרטון.</p>	06:18:00:00
<p>ואנשים התחילו לקפוץ מן האנייה לעבר החוף. ואנשים מן החוף רצו לעבר הים כדי להתערב, והתמונה הזאת זכורה לי היטב איך לא היו בטונים לא היה כלום. היה כורכר, זיפזיף וחול. אז טיפסו במעלה והאנגלים לא.. עד כמה שבדקתי עכשיו בספרים, מאתיים איש הצליחו ככה להתנדף בלי שהאנגלים תפסו אותם. וזה היה מראה שקוראים היום מכונן, אי אפשר לשכוח דבר כזה, שבו אתה גם בהרפתקה גדולה וגם מרגיש פתאום שייך, בלשוננו של אמיר גלבע, פתאום קם אדם בבוקר והנה</p>	06:19:00:00

	הוא
06:20:00:00	<p>עם. אז זה חוויה שמאוד חזקה אצלי, שקשורה כולה בת"א, בים ובאנשים. נועה: ואיפה היית משחקים? איפה היה מקום המשחק? חנוך: בחוף? נועה: לא, בכלל בת"א. חנוך: תלוי מה היו משחקים. אם היינו משחקים ברופא זה היה דבר אחד. אבל אם היינו משחקים נגיד, צריך לזכור שילדים יכולים לשחק בכל דבר, אתה מחליט שזה חמש אבנים, חמש אבנים אהה.. אם זה גלעינים של מישיש עובד. נועה: גוגואים. חנוך: נוקבים חור וזה צפצפה. אין אין גבול. שואלים במה משחקים, בכל.</p>
06:21:00:00	<p>כמובן שגם היו משחקי שולחן, מה שבעתיד קראו מונפול אבל אני לא זוכר איך קראו לזה אז. שיחקנו הרבה, היה משחק חשוב ליודעי קרוא וכתוב, זה איך קראנו לזה, על ספרים. מישהי מההפקה: ספרן. חנוך: ספרן. ספרן. היו כמה מגדולי הסופרים של אז, אבל משחק היה משחק קלפים, איזה קלף יש לך. הקלפים היו מנדלה, ברנר היה ומי עוד? אלו אני זוכר. אז לא, בעיית משחקים לא היתה כי הכל היה משחק. נועה: באילו מקומות? כי אמרת... חנוך: עכשיו, שמוליק זה שקלנבסקי היה שמם</p>
06:22:00:00	<p>שקלנבסקי. הוא היה לו קול נהדר והוא היה במקהלה הנערים של בית הכנסת "ביה"ס בילו" שהיה בשדרה היה קיים אז. היתה מקהלה של בית הכנסת ואני אז הייתי גם כן ילד דתי והיינו הולכים לשם ושמוליק היה במקהלה שר, זה היה כבוד גדול. זהו, זה החוויה. נועה: ותוך כדי שהיה איפה שהבימה היום, היה.. חנוך: אז תראי, זה היה סופה של ת"א, לא סופה במובן של.. הגבול. היה בית אחד זה אני זוכר שגם היה בן שלוש קומות וגם היה לו איזה מין אינטרקום, היו לוחצים, גם זה היה משחק, לרוץ, ללחוץ, לברוח.</p>
06:23:00:00	<p>ושם גר לוי קיפניס. ועם הבת שלו שיחקנו ברופא. דיבורי רקע של ההפקה חנוך: קראתי עכשיו אצל מישהו. דיבורי רקע של ההפקה.</p>
06:24:10:00	<p>במאי: אנחנו רצים, שקט. חנוך: אני קראתי עכשיו בספר חדש על אחד שנסע מהארץ במיוחד לקנדה להקליט דבר מאוד חשוב, אנשים שעזבו ארבעים שנה ועשה את הכל. וכשהוא בא הביתה הוא נזכר שהוא שכח לשים את ההקלטה. במאי: זה לא נשמע טוב בתחום של.. אל תגיד את זה באיזור... לכל אחד מאיתנו מזכיר חנוך: רגע מסוים. צלם: כמה שיש יותר אנשים כאלו אני עובד יותר. במאי: אנחנו ממשיכים. חנוך: כן. נועה: לא חנוך, אמרת סיפרת לנו קודם על הבניין של הבימה. חנוך: אה, כן, אני שם. אז זה סופה של ת"א. במאי: אתה יכול רק למקם אותנו ולהגיד שהבימה</p>
06:25:01:00	<p>היתה הסוף של ת"א. חנוך: הבימה, התיאטרון אני רוצה לצייר לכם באופן ויזואלי עד כמה שאפשר. מעבר לבית שבו גרה המשפחה היו מין שתיים או שלוש גבעות חול כאלו. היו שלושה עצים בולטים מאוד של דומם, פרי הדום. ימינה לעבר מה שהיום זה איבן גבירול או יהודה לוי כבר, שם היה טרנספורמטור ומן הטרנספורמטור יצא שביל, שדות שחצה את שדות המושבה הגרמנית שרונה והגיע לשכונת מונטיפיורי והיו הולכים לשם</p>
06:26:00:00	<p>לא צריך היה תחבורה. הרגליים נשאו אותנו לכל מקום. הבימה נבנה כנראה בקפיצות גם נבנה גם נהרס, גם נבנה גם נהרס. בשלב ההוא היה שלד אני לא זוכר זה היה בלי עמודים, העמודים נוספו מאוחר יותר. וכדי שזה לא יבזבז סתם היו מקיימים שם דבר שנעלם בערבוב הימים אבל היה מאוד אופייני לאותה תקופה, שהיום לא אוהבים בכלל את הנושא הזה – משפט ציבורי. מה זה משפט ציבורי? היו בוחרים נושא שעל סדר היום, למשל ספרות מה שהיום קוראים נדל"ן, שאלתם אותי קודם, כן?</p>
06:27:00:00	<p>היו מספרים בקרקע, ובת"א קרקע תמיד היתה הדבר הכי חם. אז היה מישהו שהיה מדבר, עו"ד בעד הספרות שזה בונה את הארץ ומזרים כסף, והכסף מטפף מלמעלה למטה ובסוף גם העניים מקבלים משהו. אחרים היו אומרים מה, בשביל זה באנו ארצה? באנו להקים כאן עם חדש, ארץ חדשה, רוח חדשה. ותתפלאו אנשים היו באים בהמוניהם ויושבים ערב שלם ומאזינים למשפט הציבורי הזה. נועה: ואתה זוכר את זה? חנוך: את הדוגמא שנתתי לכם אני זכרתי. כי אני זוכר שאביגדור המאירי היה אחד מהמשתתפים, כבר הייתי אז ילד גדול. אז, וזה החלק מהחוויה הזאת שאפשר לשייך אליה</p>
06:28:00:00	<p>גם אפילו שנים קודם כשביאליק הגיע ארצה ל"אוהל שם" היה עושה את עונג שבת שזה שוב היה אנשים היו באים להאזין לדברי תורה, להאזין לחוכמה. זה היה הביולוי. וגם בפ"ת שכבר גדלה והוכרזה כעיר, אני זוכר כשמשהו שם. דיבורי רקע. חנוך: שהוכרזה כבר כעיר, אבל עיר קטנה. ההסתדרות הקימה את בית ההסתדרות, ובית ההסתדרות היה היו בו כמה חלקים. עיקרו היה אולם</p>

	היכל שזה היה קולנוע
06:29:00:00	ובימי חג מיוחדים תאטרון. והיתה דלת מיוחדת מן הצד גבוהה ודקה שדרכה היו מכניסים את אביזרי התפאורה ומאחור היה דבר שקראו לו כלוב (CLUB) ארלזורוב, המועדון על שם חיים ארלזורוב. ושם היו באים אנשים לשמוע סופרים, אנשי ציבור. לי זכורה או יותר נכון זכור אירוע אחד כאירוע שוב פעם, שקשה לשכוח אותו. לאה גולדברג באה הנושא שלה היה איזה ספר אקח איתי
06:30:00:00	לאי בודד. ואני בתחילה הייתי עומד בחוץ, הלא בארץ חם היה בימים ההם. לא כמו היום שהחום הוא בחורף. אז היה חם בקיץ ולא היו שום אמצעים למנוע את זה. אז החלונות היו חלונות כאלו מוארכים וצרים. שהיום להם כנפיים אז אני הייתי בתחילה מאזין דרך הכנפיים האלו. ואחר כך העזתי ונכנסתי פנימה ובערב המסויים הזה הייתי בפנים. ולאה גולדברג שהיה לה קול לא יפה אבל כובש, קשה להסביר את זה, היה לה מין קול כזה קצת צרוד וקצת עם ניגון זר, אבל ברגע שהיתה מתחילה לדבר
06:31:00:00	היא היתה מהפנטת אותך. ואני חושב שהיא אחת הסיבות להימשכותי כמו שאמרתי על אבא, גם היא, אל הספרות. כל כך יפה היא תיארה מה, איזה ספר אפשר לקחת לאי בודד. נועה: ואתה זוכר איזה ספר? חנוך: לא, לא. ואני גם לא אזיזיף, כן. נועה: ומתי בעצם אתה עובר לגור בתל אביב? חנוך: זה היה כבר מאוחר מאוד, אבל לפני שעברתי לגור, אני לא יכול לפסוח על זה, עבדתי בת"א. הייתי תלמיד הגימנסיה בפ"ת, שמה היה אחד העם, מיקומה היה בפ"ת אבל לא היו ל מקבילות, לא היו כיתות
06:32:00:00	מקבילות, היה כתה אחת. והכתה הזאת שירתה את פ"ת, הסביבה ודרום השרון, כתה אחת. היו בה תלמידים מתל חי, מרעננה, מכפר סבא, ומהמושבים בסביבה מכפר גנים, מעין גנים, ממה שקראו לזה התחיה ואח"כ השתנה השם, הכל בכתה אחת. מכאן תבינו שלימוד בתיכון אז היה דבר גדול, וכיוון שהוריי לא היו בעלי ממון דחפו אותי איכשהו ואבא שילם בתשלומים. התשלומים היו, אז הוא כבר לא היה מורה וגם לא היה טייח
06:33:00:00	אז הוא כבר היה בעל מכולת. וכנראה שהתשלומים לגימנסיה היו חלק מהחורבנה של המכולת, אבל אני מ'כפת לי, כי בכתה ו' רבתי עם המורה בנצח ישראל שהיכה אותי בסרגל, הצליף בי בסרגל על ראשי האצבעות, דבר שלא היה מקובל עליי. וקמתי ויצאתי מהכיתה וגם לא היה מקובל על אבא למרות שהוא היה דתי. חזר לכיתה, נתן למורה הזה באבי אביו, והעביר אותי לגימנסיה החילונית אחד העם. נועה: אבא שבעצם החליט להעביר אותך? חנוך: אבא כן, כן. לא יגעו בבן יקר שלו ככה. נועה: ובשבילך המעבר הזה.. חנוך: המעבר מהפכני, כי זה היה בית ספר לבנים
06:34:00:00	ושם זה בית ספר מעורב. זה... זה דתי, זה חופשי. לא היו אומרים חילוני. חופשי. וכל סדר ה... כל לוח הלימודים אחר. לא תפילות, לא בטיח, לומדים. וגם מורים. אז למדתי ו', ז', ח', ט', י'. ב-י' כבר הייתי נער מתבגר עם רצונות משלו, כבר עמוק בתוך הכפירה וגם סוציאליסט. ולכן אמרתי יש מספיק אינטיגנטיים במדינת, בארץ ישראל, צריך גם פועלים. וכיוון שדחקתי את הוריי עוד פעם לתוך העוני, אז יצאתי לעבודה.
06:35:00:00	נועה: זאת היתה החלטה שלך? חנוך: כן. החלטה שלי נגד הרצון ההורים, למרות שהם היו כאילו צריכים להיאנח אנחת רווחה, לא? ואלה היו הימים. השנה היתה שנת 41', התחילו ניצני תעשיית היהלומים. ומה גרם לכך שפתאום ינצו יהלומים בארץ ישראל? היו יהודים בלגים ששם היתה תעשיית היהלומים... שהצליחו להימלט ואיתם הציוד הבסיסי למלטשה, מנסרה, חיתוך, המחלקות השונות של היהלומים. הראשון שבהם
06:36:00:00	אולי הראש שבהם היה יהודי בשם דסקל. והיהודי הזה פתח מלטשה באיזה בית אני חושב ששרד מעלייה ראשונה, בית עשוי מלבני בוץ ותבן. נועה: איפה? חנוך: זה היה את רוצה בדיוק איפה זה היה? נועה: בערך חנוך: אחרי שאני אגיד לך גם לא תדעי. מאחורי מעבר לשלל. השלל זה היתה תעלה ש.. מין ודאי אכזב, שבחורף היה מתמלא מים ושם כבר גרו בצריפים חציניים. בקיצור הוא בא לראש העיר שהיה יהודי נכד למייסדי פ"ת, שלמה שטמברג. יהודי
06:37:00:00	אדוק וגם מאמין בזה שפ"ת קמה בשביל לעבוד את אדמת ארץ ישראל הקדושה ולא בשביל כל מיני שטויות. והוא סירב לתת לו קרקע. אז דסקל עבר לנתניה, שמה היה גם כן פתח תקוואי לשעבר, וקצת קשור גם להווה, שמו היה אמנם בן עמי, אבל הוא היה צאצא למשפחת דנקנר, אותה משפחת דנקנר שמככבת גם היום. גם דני וגם נחי וגם בכתה שלנו היתה לאה דנקנר שגם היא יש לה כנראה איזשהו אסימון קטן בתוך העסק. ואחד מילדי העניים

<p>עולים מבסרביה, שהאבא היה היתה לו עגלה למכירת נפט, סוס ועגלה ופעמון, והאמא היו לה פרה או שתיים חולבות והיא היתה מוכרת חלב, עוברת מבית לבית ומוכרת חלב. והיו להם שני בנים וגם בת שאגב למדה בגימנסיה. נועה: זזה בפ"ת? חנוך: הכל בפ"ת. נועה: אז איך אתה מגיע ל... חנוך: הנה, מיד תשמעי. הבן הגדול אריה, עליו השלום, שידע בקושי קרוא וכתוב היה גאון בכל הנוגע ליהלומים. ועד</p>	06:38:00:00
<p>מהרה הוא השתלט לא רק על הענפים השונים של האבנים הקטנות שקראו להם דימאנטים, אלא על האבנים הגדולות שקראו להם בריליאנטים, שזה, זאת הסחורה האמיתית. ובלגי אחר שהגיע ופתח מלטשה בבית הזה שאתם צילמתם. נועה: איפה? במאי? תגיד לנו את הכתובת, אנחנו לא צילמנו. פתח מלטשה חנוך: אני אגיד לכם.. זה בקרן הרחובות נחלת בנימין גרוזנברג. אבל שמה היתה הסתעפות ימינה שכבר נקראה מונטיפיורי. ושם עמד בימים ההם בית קולנוע מהולל בשם אופיר, שבימים ההם</p>	06:39:00:00
<p>הציגו בו את "חלף עם הרוח". והמלטשה היתה בקומה שמעל לפינה שבה היתה החנות של משפחת... במאי: דיניץ. חנוך: דיניץ. שמחה דיניץ הוא נצר למשפחה הזאת. והוא עבר לעבוד שם. ואני באתי אליו, אל אריה, ואמרתי לו שאני רוצה להתחיל לעבוד. הסתכל עליי אבל אמר "טוב תבוא, אתה יודע אצלנו זה הכל קבלנות. אם תדע יהיה טוב, לא תדע לא. אם תוכל לעשות כך וכך אבנים ביום זה מה שתקבל. אם לא תוכל, תאכל מה שהרווחת". נועה: והיית טוב בזה? חנוך: לא. אבל זה</p>	06:40:00:00
<p>סיפור אחר. אז הסכמתי. והיה לי זוג אופניים משומשים שאבא קנה בלירה ושישים כדי שבין המקצועות השונים שהיו לו הוא היה גם סוכן של עיתון חדש שראה אז אור ותאם את השקפת עולמו – "הצופה", של הפועל המזרחי. והוא היה מפיץ, כלומר אני הייתי המפיץ. זה קיבלתי לבר מצווה, אופניים האלה היו בסדר, הכידון לא כ"כ, הכידון משך כל הזמן שמאלה ותפקידי היה כל הזמן להזיז אותו ימינה כדי שהוא יסע על הכביש. והכבישים היו צרים מאד.</p>	06:41:00:00
<p>אז באופניים האלה הייתי רוכב מדי בוקר, מפ"ת לת"א, למזלי היו מעט מאוד מכוניות, וכשבאו שני אוטובוסים זה מול זה לעתים רחוקות, היו שניהם יורדים מהכביש בשני גלגלים כדי שלא... וכך שנה תמימה הייתי נוסע בין פ"ת לת"א. נועה: מה עוד היה שמה באיזור הזה של גרוזנברג... חנוך: אני שומע שזה גם קיים היום. אני עכשיו מעמיד ללכת לדאובני. נועה: מה זה? חנוך: היה חנות הספרים המשומשים המפורסמת של... מישהי מההפקה: רובינזון. חנוך: רובינזון שקיימת עד היום, ואגב אני צריך לספר שקניתי אז כיוון שאני לא נטשתי את ביה"ס</p>	06:42:00:00
<p>והלכתי להיות פועל, אבל לא נטשתי את הלימודים, המשכתי ללמוד בערבים ולקראו ושם קניתי את המילון האנגלי-אנגלי הראשון, שמו היה ווסט-מיסטר, ורק אחרי שקניתי ושלמתי לו חצי לירה בשביל המילון הזה גילתי שחסר בו גיליון מילים שלם. האותיות p, q, r. ועד היום אני מתקשה באותיות האלו. אם יש לי שגיאה זה באותיות האלה כי זה לו היה במילון הזה. זה באשר למיקום. נועה: ומה עוד היה שם? חנוך: עכשיו, היתה עבודה. עבודה התחלקה לכמה חלקים.. אני עבדתי בליטוש. גם הליטוש של הדיאמנטים, שם האבנים הקטנות, התחלק גם הוא</p>	06:43:00:00
<p>לשני חלקים. היה חלק שקראו לו קצוות למטה, לא בדיוק עברית כזאת.. כי זה היה דמוי פירמידה כזה שהיו בו ארבע קצוות באמת, אבל בין הקצוות לוטשו גם ארבע פינות, כלומר יחד זה היה שמונה קצוות וביהלום ההשלכה היתה של זוהר גדול באבן זהירה. זה החלק האחד של העבודה, ללמוד ולא אכניס אותכם עכשיו לפרטי המקצוע שמא תרצו לעסוק בזה. החלק השני היה למנוע מהאבנים לקפוץ, איך קופצות האבנים? אתה את האבן הזאת שם על לוח</p>	06:44:00:00
<p>מיוחד בעזרת מין צבט כזו שקוראה לה אז צוונגה, ולצוונגה היו שני ציפורניים שאתה היית מחדיר את האבן בין הציפורניים, ואם היית מיומן היית נוגע ולא נוגע. האבן היתה מתלטשת מאליה. אבל אם היית למך כמוני, האבן היתה קופצת. ואז החלק השני של העבודה היתה לטאטא את הרצפה ולסנן. היה מטאטא ומסננת וחצי יום עבדת עם המטאטא והמסננת וחצי יום ליטשת. נועה: ות"א קסמה לך אז? חנוך: ולמרות כל הדברים האלה אחרי זמן לא רב</p>	06:45:00:00
<p>התחלתי להשתכר. את המשכורת אז, השכר, היה אדון מועד נותן אחת לשבוע. ביום שישי עבדנו פחות בגלל קדושת השבת והיינו באים אל החדר הקטן שלו ששם היו לו מאזניים לבריליאנטים ולדימאנטים ולכל הדברים האלו. והיו מעטפות חומות צרות וכל אחד קיבל את המעטפה שלו בהתאם לתפוקה. ואני שלא הייתי מאכר גדול בכל זאת הייתי מביא הביתה כשמונה לירות לשבוע, כשאבי השתכר 6-7 לירות בחודש. מכאן תבינו איך בבת אחת</p>	06:46:00:00

<p>עברתי כמה שאומרים האמריקאים אהם... מדלות לעוני. מדלות לעושר. אבל לא to richness, אבל את החלק הראשון שכחתי. משמאטעס להרבה כסף. אמא שלי שהיתה אישה מאוד ישירה ומאוד קפדנית בכל היתה שופכת את השקית הזו על השולחן, סופרת את המטבעות אם הכל בסדר, ומחזירה לי חצי לירה להוצאות השבועיות שלי, ובשבילי זה היה כבוד שאין לשער. וכך עבדתי שנה תמימה עד לשביתת</p>	06:47:00:00
<p>היהלומים הגדולה שהיתה, ואז עברתי לתחום אחר, כי את העבודה עצמה, בינינו, שנאתי. נועה: ותל אביב? את תל אביב אהבת? חנוך: איך אפשר לא לאהוב את ת"א? למרות שלים לא הלכתי, אבל ראיתי חלף עם הרוח, ראיתי עוד הצגות. הייתי מציץ פה ושם, כיכר מגן דוד, היה מה לראות ועדיין לא הגעתי לימים שבהם ת"א היתה בשבילי ספריית פועלים. נועה: מתי זה היה? חנוך: זה היה כשהייתי גדול. נועה: מה זה אומר? חנוך: כשפירסמתי את כ.. אני כבר אז לא הייתי לא פ"ת לא ת"א. נועה: אז אני אשאל אותך שאלה. כשאתה עובד ביהלומים יש כבר משהו עם ספרות, עם כתיבה או שום דבר? חנוך: אני כתבתי לעצמי כמעט מיום שלמדתי לכתוב.</p>	06:48:00:00
<p>אבל זה היה כתיבה כזאת, לא שכתבתי אלא הייתי עם שניים מחבריי בכיתה עמנואל זמיר שהזכרתי קודם את שמו, פישצנר היה שמו, אחר כל הוא היה מלחין, יש המון שירים של אירועים כאלה שהוא כתב וחולל וניגן במקהלות, הוא נהרג בתאונת דרכים בגיל צעיר. ושבתאי רבינוביץ, ששינה אח"כ את שמו לרביב. היה בין היתר עורך "במחנה" וגם כן נספח עיתונות בני-יורק, אבל היינו כולנו נערים קטנים והחלטנו כולנו שהנוער העברי זקוק לעיתון, ובעזרת מורשי הקרן הקיימת שהעמיד לרשותינו גם גליונות סטנסיל, שעווניות וגם מכונת</p>	06:49:00:00
<p>סטנסיל להעתקה. והוצאנו עיתון בשם "קול התלמיד" שציפנו שימכר בכל בתי הספר בארץ. למעשה אני לא חושב שנמכרו יותר משני עותקים שלו, אבל יצאו שלושה חבורות ומאז אני כבר הייתי עורך לשעבר. דיבורי רקע.</p>	06:50:00:00
<p>חנוך: חברים אני לפני התחלה שתדעו לכם. ונועה: אין בעיה, יש לנו זמן. דיבורי רקע של ההפקה. מחיאת כף.</p>	06:50:52:00
<p>נועה: מה המאורע שאתה זוכר שאז אמרת לעצמך... חנוך: תראי, אני אגיד לך מה שקרה. ביאליק שאין לשער איזה מרכזיות היתה לדמותו ביישוב הקטן של אז. ביאליק לא חי הרבה שנים בארץ, אני חושב שאולי 10 שנים אולי פחות, אבל הוא הספיק לבנות את בית ביאליק, לבנות את המפעל הזה שקודם הזכרתי של אוהל שם, את עונג שבת, והרבה דברים, ומוסד ביאליק הוצאת הספרים, ומפעלי כינוס, הוא עשה המון דברים</p>	06:51:10:02
<p>ובעיקר הוא זכה אני חושב חסרת תקדים, מקיר אל קיר, לא היו חילוקי דעות ביחס לביאליק. כאשר הוא חלה אני עברתי על העיתונות של אז. כל יום היו כותרות ראשיות, ביאליק נותח בווינה, ביאליק נפטר. הארון הגיע לטריאסטה, הארון הגיע לת"א, והלוויה. אבי אז היה בשלב הטיח שהשתכר יפה אבל יומית, לא היו, יומית, אז הוא החליט שהוא לא הולך לעבודה. אז אמא אומרת "מה זאת אומרת? איך זה עבודה טובה, מה?"</p>	06:52:00:00
<p>הוא אומר "אבל ביאליק מת", אז אמא אומרת "ביאליק מת, אבל הילד שלנו חי. ממה הוא יאכל?". אבא לא, אני חושב, פעם ראשונה בחיינו שהוא לא הקשיב לה. ונסע להלוויה. ואני אמרתי בלבי אם ביאליק הוא מין דבר כזה, שלא הולכים בגללו לעבודה, אני רוצה להיות סופר. והסיפור סיפרתי. יש בזה כנראה גם אמת. אבל לא רק בגלל זה. נועה: זאת אומרת שתמיד כתבת. תמיד... חנוך: תמיד. לא רק זה, אלא נגיד... לא רק ביאליק מת. מתו כל הזמן אנשים. אז יום אחד כתבתי חיבור על מת אוסישקין והחיבור מצא נורא חן בעיני אבא שלי כיוון</p>	06:53:00:00
<p>שהוא החתים אותי עוד בימים שהוא היה מורה באגודת ישראל בלית ברירה, אני הייתי אצל קרובים עוד פעם של אמא בעפולה. לעפולה הגיעה מעטפה, המעטפה היתה עבור חנוך הלפגוט, זה היה שמינו, ולא מעטפה משהו כזה גלילי. אנחנו פותחים את המעטפה, יש שם 'עיתוננו לקטנים'. התברר שהיה עיתון שאבן שושן ייסד וערך, אותו אבן שושן של המילון. היה 'עיתוננו לקטנים' ו'עיתוננו לגדולים', ואבא קנה לי את עיתוננו, שיהיה לילד משהו לקרוא. שידע שצריך לדעת לקרוא.</p>	06:54:00:00
<p>וכשמת אוסישקין והוא קרא את החיבור שלי הוא שלח אותו לעיתון. אני כבר לא זוכר איזה עיתוננו לקטנים או לגדולים וזה נדפס. זאת לא היתה שמחה כזאת מאז בית השואבה. מי שלא ראה את אבא שלי שמח, הוא שמח לא אני. נועה: ואתה? חנוך: אני הייתי ילד נועה: אבל שמחת חנוך: אח"כ עברו שנים, וקיבלתי עבור 'שש כנפיים לאחד' שעכשיו ממש שלשום קיבלתי את המהדורה החדשה שלו</p>	06:55:00:00

<p>במלאת לו 60 שנה. אני קיבלתי את הפרס ב- 54', וזה היה בירושלים בבית הקרן הקיימת ומי לא יבוא לטקס הזה אם לא אבא?</p>	
<p>אני הייתי, זה עתה מלאו לי 28 ימים אחדים קודם, ומי היה חתן הערב? אבא. הוא הלך לסלבסקי, הלך ל... מי זה שם היה השופט השני? דיברנו על זה אתמול. וולקני ועוד אחד. מישהי מההפקה: קלויזנר חנוך: קלויזנר כן. ואני עמדתי מהצד נכלם ומבוייש אבל שמח בשמחתו של אבא שקיבל פרס אוסישקין. נועה: אני לוקחת אותך רגע אחורה. חנוך: עכשיו אנחנו חוזרים... נועה: נגמר המלטה, אח"כ נדמה לי אתה מתגייס חנוך: לא, עבדתי אחרי זה עוד שנה אבל זה כבר לא שייך לת"א. נועה: אוקיי. חנוך: זה היה במבואות פ"ת, קרית אריה, עבדתי גם כן למדתי תוך שבוע את המקצוע בריתוך קופסאות</p>	06:56:00:00
<p>מה שהיו קוראים או קוראים עד היום ג'ריקנים. ג'ריקן זה גרמני כן, זה פחים שלא נזילים, כלומר הסגירה שלהם היא ממש הרמטית שנועדה לצבא בוודאי בתנאי מדבר או בתנאי שדה, גם לדלק וגם למים, אז הצבא הבריטי במזרח התיכון שנותק מארץ האם חיפש לייצר דברים כאלה, ואני עבדתי שנה בריתוך של ג'ריקנים. ואז הלכתי לצבא. נועה: ובתקופה הזאת כבר בעצם הכרת את יהודית? כבר היה... חנוך: אנחנו למדנו יחד באותה כיתה, היינו חברים מגיל..</p>	06:57:00:00
<p>חנוך: אנחנו, יהודית שימר היה שמה ואני למדנו.. היא סיימה את בית הספר העממי פיקה, שהיה גם כן ביה"ס מעורב חילוני מיסודה של פיקה של חברת פיקה. והיה לה מורה שהוא דודו של מנשקה קדישמן. נועה: קדישמן? חנוך: אז צריך להגיד כן כי מנשקה קדישמן כולם ידעו. והוא העריך אותה חשב שהיא מוכשרת מאוד והיא עברה ללמוד בגימנסיה. למורה לא היו בדיוק, אביה בטח לא היו אנשים ספר. אמה כן, אביה לא. והיא עד מהרה למרות שהיא</p>	06:58:00:00
<p>היתה עולה חדשה היתה חמש שנים בארץ, היתה התלמידה הטובה ביותר בכיתה. איכשהו נעשינו חברים, זה לא שייך לסיפור שלנו, ובצדק אנשים לא הבינו מה היא מצאה אצל הפרחח הזה שכל יום מחליף מקצוע או מחליף, או לומד לא לומד, הולך לצבא. אבל זהו. והלכתי לצבא. נועה: למה החלטת ללכת לצבא? חנוך: זאת שאלה לא הוגנת. מדוע? מפני שהתשובה הרצינית היא שרציתי להילחם בגרמנים. התשובה הפחות רצינית אבל אני חושב שלא פחות נכונה היא שאני רציתי לראות את העולם. בצבא הבריטי היו אומרים</p>	06:59:00:00
<p>Join the navy and see the world. Join the army and see the other world. אז אני רציתי כנראה לראות את העולם הבא, אז התגייסתי לצבא. אבל באמת באמת כן. היתה לי תחושה, הוריי היו, כשנולדתי בארץ הוריי היו שנה בארץ. הם היו יחידים ממשפחותיהם שעלו ארצה. שתי המשפחות נשאר בפולין. וכשפרצה המלחמה זה היה ימים ספורים לפני שהייתי בר מצווה, זה היה בשלושה עשר באוגוסט. בבית היתה קינה גדולה. אבי תמיד איכשהו ידע איכשהו לבנות לעצמו</p>	07:00:00:00
<p>מערכות של הגנה. אמא לא האמינה עד סוף חייה שהם באמת אינם, והמשיכה לחיות במידה מרובה את ה'שם'. אבל זה סיפור לעצמו ארוך מאוד. נועה: אבל בעצם החבר'ה מה שנקרא, הם הלכו לפלמ"ח, לאצ"ל וזה, ואתה... חנוך: אני לפלמ"ח... קודם כל רציתי, רציתי להילחם בגרמנים, לא רציתי לחלוב פרות. בפלמ"ח חלבו פרות וקצת התאמנו, סליחה. שנית אמרתי לך, הייתי גם הרפתקן, רציתי לראות את העולם ואכן ראיתי. לא כל היום לחמנו בגרמנים, בסך הכל זה היה פירקון זעיר. קודם כל</p>	07:01:00:00
<p>היינו בארץ מ... התגייסתי ביולי 43 עד ספטמבר 44 היינו בארץ. כשהוקמה הבריגדה בהצהרה של צ'רצ'יל בראש השנה תש"ה 44 אז הוסענו הגדוד שלי הגדוד השלישי של הבריגדה, הוסענו למצרים שם צוידנו בציד של חיל הקו הראשון, עלינו באניות לאיטליה, עברנו שם תקופה של אימונים צבאיים, אבל בדרך היינו באלכסנדריה, ראיתי את מצרים, הייתי ברומא כל וויקנד. ראיתי את הותיקן ראיתי מוזיאונים, האזנתי לאופרות, נפתחתי לעולם בתוך כל זה... זה היה חלק מהעניין</p>	07:02:00:00
<p>וגם אחרי שתמה המלחמה אז לגרמניה לא נתנו לנו לבוא כבר העריצו אותנו דרך גרמניה וארצות השפלה, אבל גם בפריז זה מקום די יפה ואם אתה מגיע לזה שאתה כמוני פתאום מחובש קרבי עושים אותך לפקיד במטה הגדוד ויש לך גישה לחותמות והגדוד יוצא לחופשה בבלגיה באיזה עיר נופש בלנקנברג, ואתה שואל מה אני אעשה בבלנקנברג, אני אארגן לעצמי ולעוד שלושה חברים פסים לפריז חתומים בחותמת הגדוד ונהיה בפריז וזה מה שעשינו.</p>	07:03:00:00
<p>נועה: ובעצם אז אתה נפגש בסוף המלחמה, אתה נפגש עם הניצולים, זה משהו שמשאיר עלייך... חנוך: זה כבר לא, זה... הנה כאן, כאן זה כבר לא נושא לבדיחות. נועה: לגמרי לא. חנוך: אני חוזר</p>	07:04:00:00

<p>ואומר מזה שנים ארוכות ואני לא מתעייף. הימים האלה שהגענו לגבול שבין איטליה לאוסטריה והתחילו להגיע הניצולים הראשונים, להגיע ברכב של הבריגדה של אנשים שנסעו וחיפשו אותם. מצאו אותם בלודג' ובמקומות אחרים וזה חוויה</p>	
<p>שאי אפשר בכלל, מי שלא חווה אותה גם לא יוכל להבין אותה. כי כמו שהבינתם עד עכשיו, אני מגידולי הארץ והיינו בסך הכל פרובנציונאליים שעולמנו היה כזה, וגם מלאים בעצמנו ואנחנו הכי טובים ואנחנו הכי זה והגולה זה וכל הגולה, יהודי גלותי, מה, מיהם, וזה חדר לתוכינו עמוק, פולחן הצבר, פולחן העליונות הזה, העברי מול היהודי, אנחנו כבר לא יהודים אפילו אנחנו עברים, ואנחנו מתייחסים לשבטים השמים האחרים</p>	07:05:00:00
<p>למשל גילינו שהונגרית דומה מאוד לעברית וגילינו שאשורית דומה ל... אז אנחנו משם, מהסער הפורה. פתאום אתה עומד מול היהודים המוכים, העלובים, המפחודים עד מוות, המסרבים להאמין שזה באמת קרה. שילדים שהם נותנים להם מהבריגדה מהמנות שלנו, מהשוקולד שלנו, מהלחם שלנו, אז הם גונבים לחם ושמים מתחת לכר מפני שמי יודע מה יהיה מחר. או שאתה פוגש קרוב משפחה, לא בדיוק קרוב של קרוב, דרך חתונה לא חשוב. חיפשתי ולא מצאתי, אבל מצאתי שם כזה שאמר לי משהו. ואני שואל מה עשית והוא עושה לי בתנועות ידיים</p>	07:06:00:00
<p>כי גם היידיש שלי אז לא היתה מי יודע מה, שעבד בקרמטוריום הוא עשה לי תנועה של פודה לחם, זה מה שהוא עשה. אז כמובן שזה שובר אותך. או שאתה אומר "תלך לכל הרחות אני לא רוצה להכיר אותך בכלל" או שאתה אומר "אם זה היה להיפך ואם אני הייתי שם זה היה יותר טוב?". זאת היתה הפגישה. ולפגישה הזאת בעצם היא עיצבה את אישיותי העתידה עד היום הזה. נועה: מאיזה בחינות? חנוך: מכל בחינה שהיא. קודם כל אני עד היום אני מגדיר את עצמי כיהודי, בשבילי ישראלי היא פונקציה של היותי יהודי וציוני. ואם אני יהודי ואם אני ציוני אני חושב שאין מקום אחר, אבל לא להיפך</p>	07:07:00:00
<p>חברים טובים שלי, חברים אהובים שלי שמגדירים את עצמם כישראלים ורואים בהגדרה של יהודי משהו זר להם. הם לא יגידו את זה, אבל גם חושבים נחות מהם, הם לא כוס התה שלי. נועה: אבל היהדות לא התקשרה עם... חנוך: לא עם דת. יהדות אצלי זאת יהדות היסטורית, מה שפעם היו קוראים. כלומר, זאת תרבות עתיקת יומין. תראי מיכל, היא מומחית לקבלה, היא פרופסור שהתמחתה בקבלה. וקבלה אין אפילו יודע בוודאות איפה השורשים שלה. יש כאלו שהולכים חזרה עד שמעון בר יוחאי, עד מאות הרביעית, החמישית, ... יצירה, כל... פריחתה היתה</p>	07:08:00:00
<p>במאה ה-13, ה-12, ה-11, ה-14, אז מה? זו זה זאת יהדות, כי אנשים חיו כיהודים. זה לא היתה רק דת. זאת היתה קהילה עם מוסדות, עם תודעה היסטורית, עם ריטואלים משותפים, וגם כאשר באה ההשכלה ובצדק פרצה את חומות הגטו ושיחררה את היהודים מהתלות הזאת ביהדות הרבנית ואמרה בסדר, אתה יהודי כפי שאתה מבין ואני יהודי כפי שאני מבין, אבל אני יהודי. נועה: מה אתה אומר היו ממש... חנוך: מה שאני אומר... נועה: הדתיים... חנוך: את יכולה להקיש מזה. יש לי רק דבר אחד לומר</p>	07:09:00:00
<p>לשבחם של נטורי קרתא, זה כבר מתחיל דרך אגב, זה כבר מתחיל. רובם יזוזו לעבר החופשיות, לא אומר חילוניות, חופשיות, כלומר יזוזו לעבר חיים של עבודה, חיים של אחריות חברתית בכל וזה כולל צה"ל. צה"ל זה לא קודם הקודשים יש עוד מדדים בחיים. אבל אם הם יהיו אזרחים ככל בני האדם, אבל אם הם ילכו לבית כנסת כשאני לא הולך לבית כנסת – זכותם, ואני גם מכבד אותה. ולכן אני אותם יותר מכבד מאשר את אלה שאומרים "אני ישראלי" לא מעניין אותי כל היתר. כי זה שהוא היום רק ישראלי מחר הוא יהיה טורקי. לא מחר, היום.</p>	07:10:00:00
<p>הנה, דוגמא שממש מהחדשות. באיטליה נבחר רה"מ חדש. נועה: ראש עיריית פירנצה. חנוך: וראש הממשלה החדש זה בן 39, לפני זה הוא התיידד מאוד עם כלכלן שגמר פה, אני לא יודע באיזה רמה הוא גמר כאן, ונסע לאיטליה להשתלמות והשתקע באיטליה. והוא עכשיו איטלקי, הוא גם היה נדמה לי כבר חבר פרלמנט איטלקי והוא עכשיו העוזר הראשי של ראש ממשלת איטליה. הוא כבר לא יכול להיקרא ישראלי. אם הוא יהודי או לא אני לא יודע, זה תלוי בו. אני יודע שאני יהודי. נועה: אז גם מבחינתך מדינת ישראל, היית קורא לה מדינת... חנוך: היא לא שאני הייתי קורא לה</p>	07:11:00:00
<p>כולם קראו לה חוץ מאשר בן גוריון שמסיבות שלו השמורות עימו לעד החליט בניגוד למה שכתוב בהחלטות של האו"ם, בהחלטות של האומות המאוחדות כתוב: Establish a Jewish state בפחות הדגשה על עניין ה-state, אבל הדגש היה המחוייבות שהחלה בהצהרת בלפור ובחבר הלאומים, ואח"כ בוועדות החקירה למיניהן, לא חשוב שהם רצו לחנוק אותנו בתוך איזה עיגול קטן, אבל תמיד</p>	07:12:00:00

<p>לא היו, המילה ישראל לא נזכרה אפילו פעם אחת. דוד בן גוריון מטעמים שאני לא רוצה ולא יכול לנחש רצה שהמדינה</p>	
<p>כמות שהיא מדינת החלוקה, שהוא לא הסתפק בה, גם הוא לא הסתפק בה, תקרא ישראל. עכשיו בא ראש ממשלתנו הנוכחי ודורש מהעברים עד שלא תסכימו שזאת מדינת יהודים לא נעשה איתכם שלום. מה מעניין אותי מה שהם אומרים, מה זה מעניין אותי, כמו שלא מעניין אותי מה שחבריי היהודים אומרים הישראלים האלה. הוא אומר אני הייתי יהודי, בתור יהודי מהרגע שנולדתי פה בארץ אני עברי, משקמה מדינת ישראל אני ישראלי. בחיך. אתה יהודי. נועה: בזמן הזה אם אני לא טועה אתה גם מתחתן, נכון?</p>	07:13:00:00
<p>חנוך: אני קיבלתי חופשה מה שקראו בלשון הצבא הבריטי קומפשיונט ליו compassionate leave שזה מטעמים של רגש, מטעמי משפחה, בשם מחלתה של אימי, חודש. והגעתי ארצה בעשרה בינואר 46, וצריך הייתי לשוב בעשרה בפברואר 46, בינתיים היו איזה תקלות של הצבא שדחו פעם ופעמיים, ובעשרה בפברואר 46 נשאתי לאישה את יהודית. בחופשה הזאת, ואז עוד לא ידעתי מה יהיה הלאה כי היה ברור שאני בחופשה, ולדחיות האלו</p>	07:14:00:00
<p>היה יתרון עצום, כי כל פעם שהיתה דחייה היתה אמא של יהודית מכינה לי יונה צלויה ממולאה וחלות מתוקות וכל זה. אז כל פעם היה לי בונסו. אבל כעבור שתיים שלוש דחיות כאלה היה לי התקף אכזרי של המעי העיוור ונלקחתי לבית חולים צבאי ונותחתי וניצלתי באמת בנס ונשארתי בארץ. נועה: אז כבר לא חזרת יותר? חנוך: לא. נועה: ואז? אתם גרים בפ"ת? חנוך: לא לא לא אז כפי שאמרתי לך קודם, אני למדתי כל הזמן ושאיפתי הלכה וגברה</p>	07:15:00:00
<p>ללמוד. כשחזרתי וצריך הייתי לארגן לעצמי את חיי הבאים החלטתי תעודת בגרות אין לי, אבל היתה אז אלטרנטיבה, יכלת לגשת לבחינות כניסה של האוניברסיטה העברית. אם התקבלת כתלמיד מהמניין זה נחשב לך כתעודת בגרות. אז אני התכוננתי. אמא שלי לא אהבה את זה, היא אמרה לי מה אתה רוצה ללמוד. אמרתי לה אני לא יודע, אנחנו בכלל לא יודעים. אומרים שתהיה מדינה, מתי תהיה מדינה, אנחנו הדור הזה שצריך להביא את המדינה. אנחנו לא יודעים מתי זה יהיה, בינתיים זאת המטרה. היא אומרת חנוך'לה יש לך מקצוע כ"כ טוב, היהלומים, תעבוד</p>	07:16:00:00
<p>ביהלומים, בערב תקרא מה שאתה רוצה. גם הפעם לא שמעתי בקולה והתקבלתי כתלמיד מן המניין ובגלל תודות למחנך שלי לשעבר שעמד אז בראש הועד למען החייל, הוחלט לתת לי כל הזכויות של מי שהתגייס מן הלימודים ולכן למדתי בלי לשלם שכר לימוד וגם קיבלתי איזה מלגת קיום קטנה. נועה: ומה למדת באמת? חנוך: למדתי היסטוריה של עם ישראל, היסטוריה כללית ודמוגרפיה וסטטיסטיקה של עם ישראל. נועה: בירושלים. חנוך: גם כאן את יכולה לראות שהייתי יהודי. נועה: לא, זה אין ספק שזה קשור למלחמה, אתה חוזר משם...</p>	07:17:00:00
<p>חנוך: אבל בינתיים הספקתי לגמור שנה באוניברסיטה, לסיים שנה, והתחילה השנה השניה. ב-29 בנובמבר קרה מה שקרה, פרצה ההחלטה, ובאחד בדצמבר גוייסו אנחנו החברים לשעבר חברי ההגנה וזהו, מהאחד בדצמבר הייתי מגוייס להגנה ומן ההגנה לצה"ל. נועה: כמה זמן שירתת בצבא? חנוך: עד אפריל 49, אז קיבלנו שחרור מוקדם וחזרתי ללימודי. נועה: בירושלים. חנוך: בירושלים. וכשסיימתי את הלימודים סיימנו, יהודית סיימה ממש עם תואר, אני לא קיבלתי תואר כי החלטתי שאת חצי הבחינה האחרונה אני לא עושה כדי שלא יהיה לי תואר. והלכנו לקיבוץ. נועה: לעין השופט. חנוך: לעין החורש</p>	07:18:00:00
<p>נועה: לעין החורש, סליחה. חנוך: כן. נועה: למה החלטת ללכת לקיבוץ? חנוך: כי חשבנו ש... נועה: ספר לנו במשפט שלם, החלטנו ללכת לקיבוץ... חנוך: למה החלטנו ללכת לקיבוץ? כי בימים ההם חשבנו שמי שלפחות לא ניסה להגשים לא עשה מה שצריך לעשות אז החלטנו לנסות. נועה: הייתם סוציאליסטים? חנוך: יותר מסוציאליסטיים, זה היה תפיסה של הציונות. שהציונות זה לבנות את הארץ זה לא לנאום נאומים יפים. והלכנו, לא חשוב מה שקרה אחר כך. היינו כמה שנים בקיבוץ. נועה: כמה שנים? חנוך: אני עזבתי קצת קודם, יהודית היתה 5 שנים. ואז חזרנו for good לתל אביב. נועה: וזה היתה החלטה? אנחנו באים</p>	07:19:00:00
<p>לגור בתל אביב? חנוך: לא, כי השאלה היתה האם אנחנו, היה לנו משבר עם הקיבוץ. האם אנחנו עוברים לקיבוץ אחר או מה... וגם יהודית וגם אני אמרנו בליבנו אם לא כאן אז בתל אביב... חשבנו על ירושלים, אבל ירושלים היתה עיר מתה כבר אז. זהו. נועה: ובתל אביב איפה? לאן אתם מגיעים בתל אביב? חנוך: תראי את חולבת ממני את כל חיי. נועה: אתה רוצה הפסקה קטנה? חנוך: לא, זה העניין. אני חושב לעצמי מה תעשי עם כל החומר. נועה: אל תדאג. דיבורי רקע. חנוך: אולי אתם</p>	07:20:00:00

רוצים משהו חריף?	
אולי אתם רוצים משהו חריף, אלוהולי? דיבורי רקע. במאי: חנוך, אנחנו בדיוק בטיימינג, זה הקצב הנכון המצוין, אל תוותר. אנחנו ממש מרגישים שאנחנו איתך. חנוך: אוקיי אז אני ממשיך. דיבורי רקע.	07:21:00:00
חנוך: אני לא סיפרתי לכם וזה לא שייך, אבל לצורך החיבור, מן ו' חיבור. בירושלים בתום המלחמה יהודית היתה בהיריון ולנו לא היה מקום לגור בו כי גרנו בשיכון סטודנטים והשיכון כבר לא היה קיים. לעומת זאת הגדוד ישב במושבה הגרמנית של ירושלים במחנה שנקרא מחנה סטון	07:21:27:00
על שמו של קולונל מרקוס ששם הקוד שלו בהגנה היה סטון והוא נהרג ע"י פליטת כדור של איזה חייל. ומחנה סטון היה חלק מהמושבה הגרמנית. והתחילו אז להפשיר בתים לעולים החדשים. ואנחנו פנינו לממונה על נכסי נפקדים וקיבלנו אפשרות לבחור בית ובלי להאריך, כן הבית היה עם חברים. כשבאנו לתל אביב אז עדיין היו לנו זכויות על הבית הזה, כי הקיבוץ אמר אל תמהרו לתת את הבית לקיבוץ. נהגו איתנו במובן הזה מאוד יפה. אז קיבלנו אלפיים לירות דמי מפתח וקינינו דירת חצי מרתף	07:22:00:00
בששת אלפים, עם משכנתא וכל מה ש... במאי: איפה? חנוך: ברחוב ברנדס. מול זה היה אז בית חולים הירקון אם מישהו יודע. במאי: ברנדס אנחנו מכירים את האיפה שיש את התזמורת. מישהי: בנטל אתה מדבר, אבל למטה.. חנוך: בדיוק, אבל די קרוב לבנטל, די קרוב. בנטל זה במקום שבנו לגאנה שגרירות, אנחנו בנינו להם. זה את יודעת ששמה זה השירות של גאנה. אחנו גרנו כמה בתים יותר.. מישהי: יותר למטה חנוך: רחוק יותר מן הירקון. על כל פנים לשם עברנו, ושם גרנו לא הרבה, כי החורף הוא היה היפוכו של החורף הזה.	07:23:00:00
היו שטפונות איומים, השטפונות, הירקון עבר על גדותיו והגיע לדלת דירתנו האומללה והציף אותה, ואז החלטנו שנעבור לדירה. אז קנינו דירה אחרת שגם בה לא גרנו הרבה. נועה: איפה? חנוך: ברחוב צירלסון, זה מיהודה המכבי. וכבר היה לא בקרקע אלא קומה רביעית על מדרגות אז עשינו מקצה אל קצה. אבל גם שם היינו אולי שנה משהו כזה ואז נסענו לארצות הברית. יהודית קיבלה מלגה ללימודים מתקדמים ואני כבר עבדתי אז כעורך חדשות ב"למרחב"	07:24:00:00
וקיבלתי לצורך הויזה מכתב שאני אשמש סופר ל"מרחב" בארה"ב, והיינו שם שנתיים. חזרנו לדירה הזאת ב.. שהדיירים חשבו שזה בכלל אתר של פיקניקים, והיו עושים "על האש" בסלון. ולמזלי אני גם, גם לא חזרתי איתם, אלא חזרתי לבדי קצת מאוחר יותר, אז כך שלא היתה לי ההנאה לראות את הבית ככה במצב הזה. כשבאתי כבר היה הכל מסויד לבן יפה. זהו	07:25:00:00
ועברנו מדירה לדירה. נועה: משם לאן? אתה תספר לנו לאן. חנוך: הדירה הבאה כבר היתה ברמ אביב ברחוב בורדצקי, בית של אותו קבלן, בורדצקי 13, ששמה קיים נדמה לי עד היום סניף של בנק לאומי, בנק הפועלים, לא זוכר כבר. ולפני 43 שנים עברנו לדירה הזאת, זהו. נועה: ובעצם אתה מתחיל, הכתיבה הופכת להיות חלק ממך? חנוך: הכתיבה היתה כבר פה... תראי, אני אני לא מאמין בדטרמניזם, אין דטרמניזם, לא הכל מוכרע מראש ולא הכל ברור, יש שני דברים.	07:26:00:00
יש מקרה שאנשים קוראים לו גם מזל, ויש היכולת לאתר שפה הנקודה הנכונה, שפה צריך לרדת, פה צריך להיעצר. ואני חושב שבכמה רגעים איתרתי נכון את הרגע. מה שקרה הוא אני עבדתי בהוראה בקיבוץ, וכשחזרנו לת"א הייתי שנה אחת מורה ב'תיכון חדש'. אבל הייתי מורה בלתי מוסמך, לא למדתי פדגוגיה. ב'תיכון חדש' אהבו אותי ורצו שאני אמשיך, אבל אני לא כ"כ אהבתי את ההוראה. לא שלא אהבתי את ההוראה עצמה, אבל חשבתי ואני חושב עד היום שההוראה מחייבת אותך להקדיש את כל כולך לעניין הזה	07:27:00:00
אתה לא יכול להיות מורה חכם בשיעור אחד מהתלמיד. אתה צריך לדעת, ולדעת זה דבר, זה באר בלי תחנית. ואני רציתי לכתוב, כבר כתבתי כבר פירסמתי, עוד לפני שנסענו לאמריקה כבר פירסמתי 3 ספרים והיתה הצגה ב'הבימה' ע"פ 'שש כנפיים לאחד'. היה ברור לי שאני רוצה לכתוב. ורצה המקרה שפגשתי חבר ברחוב בשדרות רוטשילד, בן-ציון תומר עליו השלום גם הוא, דיברנו על מה מדברים סופרים. איך, איך מפנים זמן לכתיבה, אז הוא אומר לי תשמע אני יודע שב"למרחב", שזה עתה קם, היה פחות מבן שנה,	07:28:00:00
מחפשים עורך לילה. עורך חדשות לילה, זה העורך יש העמוד הראשון ועמוד האחרון. העמוד האחרון זה חדשות פנים. באתי, הצעתי את עצמי, קיבלו אותי לניסיון, ונשארתי. נועה: מי עבד עוד ב"למרחב"? עם מי עבדת? חנוך: אתמול למשל ראיתי בטלוויזיה וקראתי למיכל, ריאיינו פרופסור	07:29:00:00

ברוך גורביץ, מומחה סובייטולוג, הוא היה אז כמוני סטודנט שעבד כעורך לילה כשבאתי, עבדנו במקביל. הוא היה עורך עמוד ראשון, אני עמוד 4. זה היה בשנת '56.	
באוקטובר '56 פרצה מלחמת קדש ואני כבר אז הייתי עובד של למרחב. במאי: חנוך, שאלה. באמת אבל. ב 7-56 אתה סופר או עיתונאי? חנוך: אני הייתי עיתונאי. הגדרתי את עצמי כעיתונאי הרבה מאוד שנים. היה לי קשה מאוד לומר "אני סופר", כי בעיניי זה היה נראה כמו הילד בפרס ביאליק	07:30:00:00
שכל דבר כ"כ מכובד. אני הצגתי עצמי כעיתונאי. עברו הרבה שנים עד שהעזתי להגיד "כן, אני סופר, מה יש". נועה: מתי? חנוך: אני לא יכול. הרבה. הייתי צריך להיות בטוח בעצמי מאוד. במאי: במה זה תלוי? זה תלוי בהכרה פנימית או... חנוך: זה תלוי בנפש, אבל הנפש גם אני לא יודע כלום. נועה: ותאר לנו את ת"א של אז, ת"א של שנת '56 מה... חנוך: אז ככה, קודם כל היא כבר היתה עיר, זה כבר לא היה.. היא היתה עיר עכשיו, כשאני התחלתי לעבוד ב"למרחב" בהתחלה, ל"מרחב" עוד לא היה לא ממש מבנה משלו, היינו עבדנו ב'מעריב'	07:31:00:00
השתמשנו בסדר של 'מעריב', זה היה שכחתי את שם הרחוב, אבל זה לא היה שם. במאי: לא קרליבך? נועה: זה אחרי. חנוך: לא, קרליבך זה אחרי. לא. נועה: מי היה במעריב? דוד גלעד? היה במעריב? חנוך: במעריב, תראי אני לא ראיתי אותם, אני עבדתי בחושך בלילה. נועה: אבל אהרון מגד היה אז.. חנוך: אהרון מגד היה בלמרחב מן ההתחלה, כי הוא, שוב פעם סיפור גורר סיפור. נועה: מצוין. חנוך: כשמפ"ם היתה מאוחדת, כלומר השומר הצעיר ואחדות העבודה קבוצת סופרים צעירה החליטה לייסד דו שבועון בברכת	07:32:00:00
אני חושב גם במימון המפלגה, בשם 'משא'. וזה היה ביולי '51. נועה: מי זה היה? חנוך: הוזמנו כמה עשרות סופרים, משוררים, כל מי שכתבו שייך לסביבה הזאת. נועה: תן לנו כמה שמות. חנוך: אני אתן לך, בשמחה תיקחי אותם. היה משה שמיר, היה חיים גורי, אהרון מגד, ט' כרמי, ע' הלל, נתן יונתן, יו ניים איט, אני יודע.. כולם. כל מי שהיה אז אפילו יהודה עמיחי פירסם בהתחלה אח"כ הוא בנה	07:33:00:00
בית כנסת משלו, ונתן זך פירסם. אבל החבורה שפירסמתי היה היתה יותר חבורה מרכזית. והיה גדעון עפרת, והיה צבי סנונית שכתב על מוזיקה, ועוד באמת. והחבורת הראשונה יצאה ביולי '51. בינתיים לא יצאו שנים מעטות והחבילה התפרדה. אחדות העבודה הקימה את מפלגת העבודה ולקחה איתה בירושה את 'משא' עם אהרון מגד. כאשר אני הצטרפתי ל'למרחב', הצטרפתי לעיתון לא למפלגה	07:34:00:00
ולא הייתי יותר חבר מפלגה כי פרשתי ממפ"ם אחרי משפט אורן הדברים האלה, אמרתי מספיק. ומאז באמת לא הייתי חבר מפלגה, כלומר יש לי דעות ואני מזדהה איתם, אבל לא במפלגה. כי במפלגה אתה לא יודע מה הדעות שלהם. הם אומרים ככה ועושים ההיפך. על כל פנים נכנסתי כעורך חדשות ואהבתי את זה כי הייתי עובד משעה 5 בערך עד 11-12 בערב, קם, ניגש לדלת, אומר "שישרף העיתון" ונוסע הביתה, וקם בבוקר ועושה את מלאכתי. נועה: מה היית עושה בבוקר?	07:35:00:00
חנוך: הייתי ישן קודם כל, אבל כותב. נועה: כותב את הדברים שלך? חנוך: כן. אני לא מאלה שחייבים כל היום לכתוב, אבל כתבתי. נועה: ומה עם כל ענייני כסית ו.. חנוך: אני הייתי מעט מאוד, מעט מאוד, וכפי שאמרתי לכם, אחרי תקופה לא ארוכה נסענו לארה"ב, ואז כבר הייתי מוכר גם ב'למרחב', וכשבאתי ואמרתי שאשתי קיבלה מלגה ואני מצטרף אליה, היה בדיוק אז הוצג ב'הבימה' 'שש כנפיים לאחד', אז כסף לכרטיס לא היה לי, אבל מכרתי את שכר הסופרים שלי ל'אחים מוצרי' שהיה להם סוכנות ניסעות בפסאג' אלנבי והם	07:36:00:00
ראו את הכסף, אני לא ראיתי אותו. הכרטיס ללוס אנג'לס, הכרטיסים, שלי ושל שני ילדיי. ואז חובתי היתה לכתוב. והייתי כותב פעמיים שלוש בשבוע תמורת שכר אני יודע מה, פחות משכר מינימום נקרא לזה. אבל לא חשוב, לאשתי היתה מלגה, לא רעבנו. כשחזרתי כעבור שנתיים ארצה ואיש לא אמר לי אתה כותב טוב אתה כותב רע, שמע זה לא זה אתה צריך לכתוב דברים אחרים. אני הייתי מחליט על מה אני כותב, כמה אני כותב והכל נכנס. אז זה לא שהחזירו לי חומר, אמרו תפסיק עם השטויות האלוף כתוב על משהו רציני, כלום.	07:37:00:00
שהגעתי ארצה, זה בארץ מקובל ככה. אם זה בסדר אז אין מה להגיד. אם אתה לא בסדר אז תקבל באבי אביך. אז שחזרתי ארצה אמרו לי תשמע, כתבת דברים כל כך יפים שאנחנו רוצים לתת לך טור. זה הדבר האחרון שרציתי. כי טור זאת אומרת שאני צריך כל הזמן לחשוב מה לכתוב בעיתון. אני לא רוצה לכתוב טור, אני לא אכתוב טור. אז גם הם יהודים כמוני חכמים, אמרו בסדר תקבל	07:38:00:00

<p>משכורת ולא תעשה כלום. לא רצו להחזיר אותי למערכת הלילה. אז בלית ברירה התחלתי לכתוב טור, וכתבתי את הטור הזה משלהי '60, 30 שנה. קודם ב"למרחב"</p>	
<p>ו-20 שנה במעריב. ובסוף 90 הקדמתי את צאתי לפנסיה כדי לא להיתקל בגנב האנגלי שקנה את העיתון. מה היה שמו? נועה: מקסוול. חנוך: מקסוול. וזהו. נועה: ומה קורה בת"א בינתיים? במאי: בטח בהתחלה של כסית. חנוך: אני הייתי מעט מאוד בכסית. אני לא קודם כל איך.. הייתי תקופה קצרה הזאת של בין של עד בעצם עד לנסיעה לארצות הברית. אבל היתה תקופה מעניינת. אני גם לא כל כך זוכר עכשיו בדיוק למקד את זה ממש</p>	07:39:00:00
<p>תקופה קצרה שבה באמת כסית היתה כסית, וגם המלחמות וההחרפות נועה: בין מי למי? חנוך: בין כולם לכולם. אבל בעיקר הדמות הדומיננטית היתה זאת של אלתרמן שכולם העריצו. ואם אני יכול לדבר בשם כולם אז כולם קצת פחדו כי לא ידעו מה... אני זכיתי דווקא לחסד מצידו. חוץ מפעם אחת יותר מאוחר שאני הייתי קצת שתוי, הוא היה קצת שתוי, נפסח על זה. אבל בתקופה הזאת היו כמה אירועים שה.. לכאורה הנודע לשמצה בהם היה</p>	07:40:00:00
<p>ריב בין אלתרמן לנתן זך. שממש הסתיים כמעט במכות. נועה: מי היו החברים שניפגשת איתם, שהתרועעת איתם, שדיברת איתם? חנוך: אותם חברים, מי היו? אותם החברים. משהו שמיר היה חבר, אהרון מגד, באמת בן ציון תומר, הלל היה חבר שהחברות בינינו הלכה והעמיקה ואהבתי אותו כאהוב אח, לצערי הרב הגבר היפה וה.. אם לדבר על חבר, הצבר האולטימטיבי היתה לו מחלת לב קשה ועשר שנים אחרונות של חייו היו מיוסרות מאוד. ו..</p>	07:41:00:00
<p>נועה: ומה פינות החמד שבעיר שאתה, הסתובבת בהם, ישבת בהם, לקחת את הילדים אליהם? חנוך: תראי פינת החמד האהובה עליי ביותר היתה חדר הכתיבה שלי. אהבתי את המחשבה שת"א מקיפה אותי, כמה שזה נשמע מוזר שאני מרגיש את ת"א גם שאני בחדר, וכשיום אחד הסיעני השד ושהחלטתי לנסוע כי בבית תמיד רטנתי, לא נותנים לי, משגעים אותי כולם, הכל לא בסדר. אז יום אחד התברר לי שיש בית סופר ב.. מה השם? מישהי מההפקה: בנאורה. חנוך: בנא.. בנאורה. שהיא היתה</p>	07:42:00:00
<p>הישוב הקהילתי של חבל לכיש, וזה נקרא על שם דבורה בראון הסופרת. ושאלתי אם אני יכול לקבל זה... ואמרו לי כן, בשמחה. כבר היתה לי מכונת אז אני זוכר, וארזתי את המ.. את מכונת הכתיבה וכמה צרורות ובאתי לנאורה, ושם היתה רבקה גובר המופקדת על זה ועל כל טוב החבל לכיש. וכבר ברגע הראשון היתה לי הרגשה שטוב לא יהיה פה, למה? אני לא מספיק להתיישב דופקים בדלת מביאים לי פרחים, אני לא מספיק לפתוח את המכונת כתיבה דופקים לי בדלת</p>	07:43:00:00
<p>תבוא איתנו לאכול ארוחה בזה.. וזה כל מה שלא רציתי, רציתי להיות לבד בתשובה לשאלתך כן. ומה שהקיף אותי, הקיף אותי האהבה, חונקת. אז הייתי שמה לא יודע, יומיים שלווה וכמו היתה אישה עברייא בחושך היא קמה, קמתי בחושך, ארזתי את הכל וחזרתי הביתה אל הפינה שלי, מוקף בת"א. נועה: כשאתה אומר שאתה מרגיש מוקף בתל אביב.. חנוך: כן.. תראי היום אני נכה, קשה לי ללכת, בעיה. ת"א זה תיאטרון, זה קולנוע, זה מסעדות, זה חברים, זה ים, זה הכל, זה מזויזאונים.</p>	07:44:00:00
<p>תראי נגיד יש לך כאן עותק החדש של שש כנפיים? פשוט כדי לסבר את האוזן ואולי גם העין, פשוט אני רוצה להמחיש למה אני מתכוון. נועה: מצויין. במאי: תודה רבה לך. דיבורי רקע חנוך: תיכף אני רוצה להגיד לכם שתאמינו לי היא מעולם לא אמרה לי לא בחיי, גם אני לה לא, מעולם לא. זה לא סתם אני רוצה להראות לכם משהו שיסביר איזה עניין. במאי: אנחנו בציפייה דרוכה. חנוך: הספר הזה הגיע לידינו ביום חמישי. דיבורי רקע</p>	07:45:00:00
<p>והעותקים הראשונים. נועה: רגע רגע חנוך: של ספר שעוד לא קיבל. נועה: רגע רגע ניתן למיכל... חנוך: הא סליחה. דיבורי רקע. נועה: הוא היה מורה שלה בתיכון, אתה קולט? חנוך: כן כן. אמת. עכשיו תראו. דיבורי רקע. חנוך: ומה לימדתי? סוציולוגיה של היהודים, במאי: בבקשה. חנוך: עכשיו, הספר הזה כפי שאמרתי לכם.. במאי: רק שנייה, בקשה. חנוך: הספר הזה כפי שכבר אמרתי לכם ראה אור לראשונה ב-1954 בספטמבר, כלומר הוא עכשיו בשנתו ה-60. יצאו מאז, זאת המהדורה החמישית, לא הדפסה אלא מהדורה, בהדפסות שונות. זו שלפניה יצאה ב-88</p>	07:46:00:00
<p>בהוצאת מעריב. עכשיו כשהיתה הצגה בהבימה ב-58', את התפאורה ואת התלבושות עשה חברי היקר יוסל ברגר. נועה: הוא מופיע על העטיפה. חנוך: עכשיו כשהספרייה החדשה הקיבוץ המאוחד קיבלו את הרעיון להוציא 6 מספריי שבחר פרופסור אבנר הולצמן, הוא גם מלווה את הספרים האלה במאמרי מה שקורא אחרית דבר, כן. איבדתי את ההמשך. נועה: אתה רצית משהו מ.. חנוך: לא, אז</p>	07:47:00:00

ב-58 יוסל עשה את זה, עשה.. אני הרי	
<p>ביססתי את ה... מה? מישהי מההפקה: את התפאורה להצגה. חנוך: תפאורה והתלבושות. המאי: כן. חנוך: חשוב להדגיש את המילה הזאת. מישהי מההפקה: לא, אבל אתה רצית להמחיש לנו משהו. חנוך: כן כן כן, מיד. אז אמרתי לו, אנחנו מדברים ככה יידיש-עברית-אנגלית עד היום הזה. אני אומר לו יוסל אולי ניסע לירושלים ואני אראה לך על מה ביססתי כי הספר הזה מבוסס על החוויה שלי כמו שאמרתי לכם במושבה הגרמנית על אנשים מסויימים, זה לא 'אחד על אחד' אבל דמיוני השלים את החסר. אז הוא הגיב בכעס אמר לאז מ'ך אפ, עזוב אותי. הוא יעשה מה שהוא יעשה. הצגה עמדה היתה תפאורה היו תלבושות ואז השבועון במחנה</p>	07:48:00:00
<p>לא היה כל המערכת הפרסום של היום, איפה. שבועון במחנה החליט להקדיש כתבה להצגה ואז נסענו כולנו לירושלים, יוסל כבר הסכים, ואני הראיתי לו את הפרוטוטיפים, את האנשים שעליהם ביססתי, לא שידעתי עליהם הרבה אבל משהו, הדמויות הנפשות, והיה מדהים לגלות שמה שיוסל עשה מדמיונו היה כמעט אחד על אחד לאנשים האלה. זה הדבר הנפלא. עכשיו כשהגיעה מהדורה הזאת אמרתי בלבי אני מוכרח, יוסל צריך לעשות את זה. אז לקחתי, יש לי אלבום גדול שלו</p>	07:49:00:00
<p>אלבומים יותר נכון, אבל אלבום גדול. ועברתי עליו וחיפשתי משהו שיתאים, ומצאתי שתי תמונות שחשבת שהן מתאימות ומיכל יחד עם אבנר הולצמן ואחראית בהוצאה ישבו והחליטו זה יפה אבל זה לא זה ובחרו שלישי, את התמונה הזו "אוכלי הפרפרים" שמה. ואני טילפנתי ליוסל ושאלתי אותו אם הוא מסכים שאני אשתמש בתמונה. והוא שמח ואמר כן, וגם כתוב כאן שזה באדיבות האמן. כך כששאלת מה זה שייך, זהו סגרתי עוד מעגל. נועה: וזה שייך גם לת"א בגלל שזה היה</p>	07:50:00:00
<p>החברים, מה שמקיף אותך בת"א זה החברים? חנוך: נכון, תראי ויוסל תראי גם בציורים שלו זה גם ורשה וגם ת"א וגם צפת וגם מלבורן הוא חי שנים לא מעטות וגם היה בצבא האוסטרלי, זה יוסל, זה נוכחות גדולה. במאי: תגיד, אז אם אנחנו צריכים לצלם שני מקומות בת"א שאסוציאטיבית מספרים אותך, לאיפה היית שולח אותי? רק כדי שאני אוכל לשטוף קצת את ה... חנוך: אני לא יודע אם קיים שם הפינה הזו של... נועה: צילמנו, צילמנו אתמול חנוך: המקום השני אני לא חושב שהוא קיים זה רחוב ברודצקי אני לא חושב, ספריית הפועלים גם לא קיים. בשבילי חוף</p>	07:51:00:00
<p>הים נקי, בלי כל הבטונדות. חוף הים הנקי, החול והים. אגב גם פה יש ברקע ים. זה בשבילי ת"א. כל היתר השתנה, אני נוסע בת"א תאמינו לי, אני נוסע לי והמפלצות הגדולות האלו מול תיכון חדש פשוט חתיכת גועל נפש. גם צפוף, אחד על השני, בתים כאלה צריכים מרחב בין בית לבית מדשאה משהו לא. נועה: וספריית הפועלים, למה ספריית הפועלים חשובה? חנוך: אה.. כי ספריית הפועלים</p>	07:52:00:00
<p>היתה בייתי הספרותי הראשון. תראו, כל סיפור הוא יפה, יש לו צד לא יפה. וכל דבר לא יפה יש לו גם צד יפה. אני הייתי אז. הקשר שלי למפ"ם היה דרך מפלגת השומר הצעיר. היה דבר כזה, לפני קום המדינה. ואני הייתי בעד מדינה דו לאומית, כידוע לכם. אבל במלחמת השחרור הבנתי שדבר כזה לא ייתכן והדרך הנכונה היא הדרך שהלך בה בן גוריון, חלוקה. לא חלוקה כמו שהציעו לנו, חלוקה מרווחת קצת יותר, אבל חלוקה. מה שלנו לנו ומה שלהם להם. אי אפשר שזה יהיה</p>	07:53:04:00
<p>לא יודן ריין ולא ערבן ריין, אבל שזה יהיה. נועה: ואיך זה קשור לספריית הפועלים? חנוך: אז אמרתי שלכל צד.. אני התחלתי לכתוב את כתיבתי ממש בעיצומה של המלחמה. סתם היה לי כל פעם, קרה לי משהו. הציקה רוח בטני. נועה: יש סיפור שזה בכלל התחיל בתור התערבות עם איזה חבר. חנוך: אבל זה היה עוד בבריגדה. נועה: אוקיי. חנוך: זה הסיפור שאני לא נלאה מלחזור עליו. לא, זה באמת התערבות, אבל זה שקר, כי אני בתוכי הייתי, אבל לאיש לא אמרתי, התביישתי, אמרתי לכם קודם. התביישתי גם כאשר כבר</p>	07:54:00:00
<p>זכיתי בפרסים וזה, עדיין אמרתי סופר.. להיפך, אני כעסתי על העורכים שהם מקבלים כתב יד שלי ומפרסמים אותו כמו שכתבתי. אמרתי איזה מין עורכים אתם, בשביל מה אתם מקבלים כסף, אתם לא עושים כלום, אתם רק עושים אפזץ מה שקוראים, סימן של פסקה. ומתקנים לי פסיק, בשביל זה צריך עורכים? תגידו זה לא טוב, את זה קח חזרה, מאוד הכעיס אותי. נועה: בכל זאת ספר את הסיפור. חנוך: עכשיו אז אני אהה על התערבות? הייתי בן 19, המלחמה אך זה נסתיימה. אנחנו בבליגיה שומרים על מחסנים בנמל אנטוורפן, מתגוררים בפרבר שנקרא ברחט, אנחנו זה קבוצת</p>	07:55:00:00
<p>החובשים הקרביים, אני הייתי חובש. ויש בתוכנו בחור יוסף עוזיאל שמו בדרכון, אנחנו קראנו לו עוזי, ואם לדיוק עוזי המשוגע. ובמה ניכר שגעונו? בכתיבה. הוא היה כותב כמו משוגע. ולא רק כותב הרבה אלא מקריא לנו, כופה עלינו לקרוא, לשמוע, להאזין. ודי עיצבן שהכתיבה שלו היא כתיבה</p>	07:56:00:00

	כזאת כמו בית של 50 קומות, גבוהה, מליצות רבות ונשגבות. אז יום אחד אני לא יודע, השד הקטן הזה שכל פעם מתנפל עליי, אמרתי לו "אתה יודע מה עוזי, אני אכתוב
07:57:00:00	סיפור ואם הסיפור שלי ידפס אתה בחדר הזה לא לא קורא יותר". והוא אומר "הלפגוט גם כן כותב, ממתי אתה כותב? פתאום גם הוא כותב". אני הלכתי חשבתי התערבתי אי אפשר, והתיישבתי וכתבתי סיפור קצרצר. האמת היא שכתבתי משהו שכאב לי, זה לא היה סתם, מה שכתבתי כתבתי באמת. למרות ההתערבות. אבל הייתי כ"כ מנותק מהכל, מה ליהלומים ולסופרים, מה לרתכים ולסופרים, איפה פ"ת. אז קיימנו התייעצות אחרי זה לאן שולחים את זה. אז אחד אמר יש שבועון הרדיו של קול ירושלים שנקרא 'הגלגל', ובהגלגל
07:58:00:00	יש מין דף לסיפור ששמו דב קמחי. שלח לשם. שלחתי לשם. עברו שבועיים שלושה ארבעה כלום. עברו עוד פעם שבועיים שלושה ארבעה כלום. ועוזי כל פעם שואל "נו.. הלפגוט איפה הסיפור הזה שלך מפורסם?" יום אחד מופיע אצלנו בחדר האפסנאי הפלוגתי, שמו היה פֶרְס, לא פֶרְס אלא פֶרְס, ובחיינו האזרחיים הוא היה איש מועצת פועלי ירושלים, הוא כנראה לא היה זקן, אבל בהשוואה ל-19 הוא נראה כנראה ישיש, והיה לו שיער שיבה קצוץ כזה, ממש
07:59:00:00	חצי לבן. אומר "הלפגוט אני חושב שאני טעיתי במשהו". אני אומר "במה טעית?" אומר "תראה, הגיע לפני כמה שבועות איזה דבר כזה, עיתון, והיה שם כתוב השם שלך, אבל חשבתי בשביל הפלוגה, אז שמתי את זה בחדר הקריאה. אבל הבוקר הגיע מכתב רשום מקול ירושלים בשבילך". אז שהוא מביא לי את המכתב הרשום, אני פותח – צ'ק, לירה שישים. ואם לא שישים זה היה בשילינגים, 12 שילינג, משהו כזה. זה היה היום הכי שמח בחיי, לא כ"כ הסיפור, כמו הנה. והיינו ילדים בסך הכל, בחיי.. במאי: ועוזי המשוגע, נרגע?
08:00:00:00	חנוך: לא יותר לא שמענו עליו. שמענו עליו, אבל לא תחרות ספרותית. לא אני הכרתי.. היינו חברים. במאי: כן, אבל רק תגיד את שמו, מה היה הסוף שלו? חנוך: אתה שואל מה היה סופו של יוסף עוזיאל, הוא עוזי המשוגע? סופו של יוסף עוזיאל, הוא עוזי המשוגע, היה שהוא עסק בכתיבה והוא היה כמדומני עבד באיזשהי מחלקה במדינה, ככותב דברים שונים. נועה: וספריית הפועלים? אני חוזרת לספריית הפועלים. חנוך: אז אני כתבתי אם כבר, כבר כתב.. כבר פירסמתי כמה סיפורים.
08:01:00:00	היה לי שוב פעם איזה גירוי כזה. בבית שבו גרתי והרגשתי לא נוח בו כי זה היה רכוש נטוש וככה היה מדי פעם הייתי רואה איזה איש צעיר עומד, נעצר ככה מול הבית. שתדעו, ברקע לבית היתה החומה של בית המצורעים, פינת החומה של בית המצורעים, זה עוד קיים החומה הזאת, קיימת. במאי: איפה זה? נועה: בירושלים. חנוך: בית המצורעים הגדול. שעכשיו עשו שם איזשהו עניין חדש. אבל אז היה בית מצורעים והיו בו גם כמה מצורעים, שמדי פעם בפעם פתאום היה מגיח איזה מטפס בחומה ונעלם. ובא בחור, עומד והלך. עומד והלך. וזה גירה בי סיפור
08:02:00:00	וכתבתי סיפור. שאני קראתי לו "אני והזר" שאני תופס את הבחור הזה ושואל אותו "תגיד לי, מה קורה כאן? מה אתה מחפש?" הוא אומר "תראה אני לא מחפש, אני..". "ובכל זאת, למה אתה עומד כאן?" עומד "תראה אני בכלל לא חלק מהעניין, אני ארמני, ואנחנו הארמנים אנחנו יום אחד פה יום אחד שם". רעשים ברקע. בסוף אני מחלץ ממנו שהמשפחה התגוררה שם בבית הזה. במאי: רגע שנייה, כשאתה מדבר אל תיגע במיקרופון. חנוך: אה. זה מיקרופון. חנוך: וכתבתי על זה סיפור. עכשיו מהתכולה המקורית שאנחנו מצאנו בבית הנטוש הזה, היה איזה כד נחושת ארמני כנראה.
08:03:00:00	שמירקנו אותו והחיינו אותו והצבנו אותו על איזה כוננית. והוא נמשך אל הכד הזה, "זה אני זוכר כילד את הכד הזה". אחרי שהוא הלך לקחתי את הכד הזה, עטפתי אותו בעיתון ישן והשלכתי אותו בשדה. ואת הסיפור הזה שלחתי ל"על המשמר" הוא הופיע, אבל לא בשם שאני נתתי לו "אני והזר", אלא בשם הכי פחות נכון "כד הנחושת". תדעו מההתחלה על מה מדובר פה, אין הפתעות. וכלום, לא מכתב, אני כתבתי, כעסתי, לא קיבלתי תשובה. עכשיו להגיע אז ב-51'
08:04:00:00	מירושלים לת"א היתה הפרתקה של יום שלם הלוך, יום שלם חזור. והיום שבו אני צריך להיות ב"על המשמר", בחנוכה נדמה לי, אני לא ממש זוכר, באיזשהו חג שירדנו לפ"ת להורים, באתי ל.. זה היה ליד מלון, המלון המפורסם שהיה בפינת שדרות רוטשילד והרצל, שם צרפתי כזה, לא חשוב. אני עולה, יש אני זוכר רצפת עץ כזו של לוחות עץ, אין נפש חיה, פתאום מופיע אחד כזה קצת גבנוני, אומר "חבר מה, אתה מחפש פה משהו?" אמרתי
08:05:00:00	לו "תראה, אני שמי זה וזה אני מחפש את העורך הספרותי את אה.. יש לי בעיה עם השמות.. נועה: לא נורא. חנוך: לא, זה חשוב, רפאל אליעז, המשורר הנכבד. אומר "באיזה עניין" אומר לו "מה באיזה

<p>עניין, אני כתבתי סיפור. אתם פירסמתם אותו, סמכותכם, רשותכם היתה להשליך אותו לפח. אבל אם פירסמתם אותו אז מגיע לי גם שכר סופרים, נכון?" אז הוא מביט עליי נדהם כולו ואומר "אתה יודע שיש סופרים ש 15 שנה התדפקו על דלתות של עיתונים, הוצאות ספרים עד שהם זכו לראות את הסיפור הראשון שלהם בדפוס, ואתה בא בטענות?" אז אני בחוצפתו של בחור בגילי, אני אומר</p>	
<p>לו "תשמע חבר, הבחור הזה לא יחכה 15 שנה. אני רוצה את שכר הסופרים" ושלחו לי בדואר שכר סופרים. אז זה הסיפור על הצד הזה, אז גם שם צריך היה להילחם, אבל לא כמו היום. במאי: זה ספריית הפועלים? חנוך: זה על המשמר. נועה: ובספריית הפועלים? מישהי מההפקה: למה כבר אז צריך היה להילחם על זה? חנוך: גם אבל.. גם להגיד לכם משהו? מישהי מההפקה: גם היום נלחמים על זה. חנוך: אבל הצד ההפוך להגיד לכם. היום מסתובבים כולם, הגברת לבנת ואנשיה. איזה הישג אדיר הם השיגו בספרות העברית ששנה וחצי אחרי הופעת ספר חדש אי אפשר יהיה, הוא לא יוכל להיות במבצע. אגב הספר הזה יהיה במבצע מפני שהוא הופיע לפני שהחוק נכנס לתוקפו, יום קודם. ואז הוא יקבל את</p>	08:06:00:00
<p>מלוא שכר הסופרים שיגיע לו, שזה שמונה אחוזים. אני בספרי הראשון ב-53' בלי שידעתי להבחין בין שור לחמור קיבלתי 15%, זה מה שהיו מקבלים. אז עברו 60 וכמה שנים והמנולים האלה מתפארים בזה שהם הורידו אותנו לשמונה אחוזים. זה מה שקרה, אז ספריית הפועלים, לא רק, כל ההוצאות של אז היה בהם בסך הכל כבוד לסופר, לכותב, היום המלך הוא סטימצקי וצומת ואני יודע מה. הסופר מה הוא חשוב. נועה: יש ספר שלך שהיית מגדיר אותו הכי תל אביבי שלך? הכי מושפע מתל אביב? הכי קשור לתל אביב באיזשהי אופן? רעשים ברקע</p>	08:07:00:00
<p>חנוך: אני לא ושב, אני לא, אני .. ההגדרות האלו לא... תראי, המקום שאני הייתי באמת מחובר אליו זה זה מופיע בהרבה סיפורים שלי בלי שם, זה פ"ת, אבל זה לא פ"ת, זה האנשים שהכרתי, הסביבה שגדלתי בה. אני יודע, 'דוברין האדם' למשל שמתרחש בת"א וכל העניין זה ת"א, דירה בת"א, הכל. אבל הסיפור הגרעין שלו הוא לא שם, לא אני לא יכול להגיד ש... תראי, סופר באמת נהדר יעקב שבתאי הוא כתב על ת"א, את מבינה?</p>	08:08:05:21
<p>אני... קרוץ אחרת... נועה: כתבת על עצמך. חנוך: אני כתבתי על עצמי ועל אנשים שהכרתי ואנשים שרציתי שאני אוכל להציב להם יד, אם זה.. מישהי מההפקה: דדו. חנוך: טוב דדו זה סיפור שלם לעצמו, אבל אני מדבר במסגרת הסיפורת פרופר, כמו נגיד פרופסור ברל, ראה שם שם, אז זה על איש מסויים שגרשום שולם כתב לי מכתב ואמר שאני בסיפור הזה.. במאי: רגע. חנוך: אני אומר, על הסיפור הזה, על ראה יש שם שם שבסיפור</p>	08:09:00:00
<p>על פרופסור יצחק ברל שהיה היסטוריון דגול שהתמחה בתולדות היהודים בספרד הנוצרית אחרי הכיבוש מחדש. מה שאני בסיפור הקצר תפסתי את המהות של ברל יותר מהרבה חוקרים שכתבו עליו. זה היה בשבילי מחמאה. אבל כן, ב"של מי אתה ילד" ו"על רגל אחת בחוף" יש הרבה מאוד ת"א, הרבה מאוד. מה שסיפרתי לכם על חוף הים, מה שסיפרתי לכם על הטיולים האלו בגשם מכיכר המושבות ל..זה.. יש הרבה ת"א. אבל זה הכל רקע, זה הכל תפאורה. הסיפור... נועה: אז תגיד לנו שתל אביב היא תפאורה ורקע. חנוך: אין רקע יותר טוב מת"א, אין. וחבל שאני</p>	08:10:00:00
<p>עכשיו ממעיט ללכת. במקום ללכת למסעדות אנחנו מדברים על אוכל. נועה: קשה לך? קשה לך שעכשיו אתה לא.. חנוך: קשה לי. נועה: מה בעיקר? חנוך: קשה לי.. מה בעיקר.. קשה לי שאני לא יכול ללכת מפה לים, מה. אני יכול ללכת ישר כאן בתל ברוך יש מה לעשות. מה שאנחנו כן עושים לפעמים לעתים רחוקות, אנחנו נוסעים למנדרין. מנדרין אתה רואה את הים נטו. ואם יש גם סרט טוב אז זה בכלל, אבל זה כבר לא ת"א, כן. יש שם תל אביבים. מישהי מההפקה: יש שם עכשיו סרט אתה יודע? חנוך: מה? מישהי מההפקה: נברוסקה. נועה: ראינו, כן. מישהי מההפקה: ראינו אותה? חנוך: זה הסרט שראינו, אני לא מבין איך הסרט הזה לא קיבל את האוסקר. במאי: סרט מעולה. חנוך: הוא אפילו לא נזכר בין המועמדים, כלום, זה סרט</p>	08:11:00:00
<p>אבסולוטי, אי אפשר לתקן שם כלום. נועה: אני רוצה שתספר לנו על הילדים שלך. דיבורי רקע. חנוך: הילדה שלי מלאו לה שלשום, שלשום? ב-28 בחודש. מישהי מההפקה: יום שלישי. חנוך: 63 והילד שלי ב-17 באפריל יהיה בן 60. צוחקים ברקע. חנוך: ושניהם אנשים טובים, שונים מאוד זה מזה. הוא היסטוריון שקנה לעצמו שם בעולם, הוא פרופסור באוניברסיטת בראון,</p>	08:12:00:00
<p>והיה עד לפני שבועות אחדים אני חושב ראש החוג לספרות חדשה שם. והיא עוסקת בין פסיכולוגיה לאמנות, אני, כל פעם משהו שונה. היא חיה בשוויץ. נועה: הם חסרים לך? חנוך: הם חסרים לי, ודאי שהם חסרים לי. אבל יש לי גם נכדים. יש לי שלושה נכדים בארץ ושניים בארצות הברית, ויש לי שני</p>	08:13:00:00

<p>נינים ורבע. איפה הנינה שלי היפה?. במאי: תגיד לי, למה אתה מתגעגע? ואם אתה אוהב את מה שאתה רואה היום?</p>	
<p>חנוך: קשה היום לדבר על מה שהיה בלי להפוך את זה לקיטש סנטימנטלי. אני לא ידעתי בשעתו כמה עניים אנחנו ולא הרגשתי בכלל עני, לא. כמו שסיפרתי גם קודם, ילדים יכולים למלא את חייהם. כמובן זה לא היה עוני מנוול, כלומר היה מה לאכול, היתה קורת גג, היה בית ספר, היו חברים טובים. האווירה</p>	08:14:00:00
<p>היתה אווירה חופשית מאוד, פתוחה מאוד. שום גג לא הסתיר לי את העולם. האקליפטוסים, אבל היה יפה לראות אותם. יש בפ"ת אחד האקליפטוסים היפים בארץ, אם עדיין עומד, ענק. ודרך האקליפטוסים ראו את השמש והירח בין הענפים. וזה מה שכן היה, ולזה אני מתגעגע. שאנשים היו עם כבוד עצמי רב. גם בעוניים לא שמעתי על אנשים שאומרים מגיע לי שהעירייה תיתן לי, או שיחיו מקצבה, הם היו...</p>	08:15:00:00
<p>אמא שלי, גם את זה אני חוזר ומספר כי זה בעיניי גם כן אחת מאותם תמציות, חברי בתקופה מסוימת הקרוב ביותר, גם הראיתי כאן באחד הצילומים שהיו, גדליהו שפירו, נכדו של אברהם שפירו, הוא היה גדול ממני. אני הייתי קטן והוא היה דב, היינו חברים מאוד טובים, ממש בלב ונפש. הם היו צאצאים של מייסדי פ"ת, היה להם בית, היה בבית היה פסנתר, היה רדיו, היו... היה להם אסם, היה בוידעם, היה פרדס קטן, היה להם פרד גדול</p>	08:16:00:00
<p>אפור כזה. הבת למדה בגימנסיה הרצליה שזה בכלל. אמא היתה אומרת לי: "חנוך, אם יציעו לך לאכול איתם ארוחת ערב תגיד להם יש לנו בבית" עד כדי כך היא פחדה שמא אני אתבזה, ואת זה אני זוכר. במאי: ולזה אתה מגעגע. חנוך: את זה אני זוכר. במאי: ותגיד לי, שאלה. אם כל הסיבוב שעשית בתור ילד קטן אני זוכר עם כיפה על הראש, דרך ההגדרות שלך יהודי וישראלי ציוני, מדינה דו לאומית, כל הסיבוב הפוליטי שלך. היום, כשאתה כבר ילד גדול, איך אתה עם אלוהים?</p>	08:17:00:00
<p>חנוך: אני ואלוהים מסתדרים יפה מאוד. הוא בלעדיי ואני בלעדיו. זה אבא שלי שהיה כן יהודי מאמין, אבל שוב פעם, מאד שובה שעליו, אתה שואל על געגועים, שאליו אני מתגעגע, הוא השאיר צוואה. מה שלא כ"כ היה מיוחד בצוואה בימים ההם, כסף לא היה שם. אבל היתה צוואה רוחנית. והוא ואמר "מה שאני מבקש מכם, שתקיימו את הדיברות שבין אדם לחברו. אשר לדברות שבין אדם למקום, אני כבר אסתדר איתו", ככה הוא כתב. אני בעצם מצטט אותו. כן, אל תתעסקו בזה, תהיו בני-אדם. זה בעצם היה המסר. אל</p>	08:18:00:00
<p>תגנבו, אל תשקרו, אל תעשו את כל הדברים הרעים. ובשיחות אחרות כשאני כבר הייתי בשלב של בדרך לכפירה, היו לנו שיחות בד"כ זה היה ביום שישי בין השמשות. הוא גמר לעבוד, אז הוא עבד כטייח והיה סך את ידיו בשמן להוריד את הסייד, כך הם היו מורידים את הסייד בשמן, ומתרחץ ומתגלח גם כן. מתגלח בתקופות, תלוי כמה דתי הוא היה באותה עת. אז היתה עת שהוא לא היה נוגע בסכין גילוח, היתה משחה מסריחה כזאת. כש משעיי משעיי... משהו כזה. ואז היינו מדברים. תוכיח לי שיש אלוהים, תוכיח לי זה. וככה והוא היה מתחיל להתחמם</p>	08:19:00:00
<p>ואני מתחיל להתחמם. ובשלב מסוים הוא היה אומר לי תשמע חנוך, מביט על השעון, תשמע חנוך, יו גוט, נישט גוט, לבית כנסת. צוחקים ברקע. חנוך: זהו. וזה בעצם כשאמרתי שהיהדות זו תרבות. ביהדות לא שואלים כ"כ הרבה יש אלוהים אין אלוהים, שואלים מה בעניין תרי"ג מצוות, אתה עושה מה שצריך לעשות, את נמנע מלעשות מה שאסור לעשות? ככה אז הדתיים יש להם תרי"ג מצוות משלהם, לנו אין כ"כ הרבה אבל יש לנו גם כן מצוות של עשה ולא תעשה. נועה: ומה אתה חושב על המדינה שלנו היום? חנוך: השאלה הבאה. צוחקים ברקע. נועה: אין בעיה. מה אתה חושב על ת"א של היום? נסה..</p>	08:20:00:00
<p>חנוך: תל אביב היא נהדרת. אני לא אוהב את הבתים האלה, הבתים האלה הם אסון, אבל כנראה שאני כבר לא אוכל... מישהי מההפקה: מה עוד אתה חושב? מה עוד אתה רוצה להשיג? מה עוד אתה רוצה לכתוב, מה עוד אתה רוצה... חנוך: אני מאוד רוצה רציני מאוד מאוד רציני לכתוב את קובץ הסיפורים, ל... כלומר זה קובץ שנוצר מסיפורים שפירסמתי בעבר, ומצבי אז היה אפשר להגיד הרבה יותר גרוע מאשר היום, היה מצב לא טוב. וב... הכל זה יוזמה של מיכל גם, זה יוזמתה, והביצוע היה של אבנר הולצמן. הוא בחר סיפורים מתוך סיפורי, 13 סיפורים. שהקובץ כולו נקרא על שמו של הסיפור הנועל את הקובץ הזה, "קריאה עיוורת".</p>	08:21:00:00
<p>והיתה בעיה כי זה היה מספרים שונים וצריך היה להאחיד את הכתב, אז צריך היה להדפיס את זה</p>	08:22:00:00

<p>ברצף אחד, אי אפשר לצלם, צריך היה להדפיס ולסדר. והיום למצוא קלדנית קשה. מיכל מצאה סוף סוף אחת שהיתה קלדנית באוניברסיטה פעם. אה, סיפור ארוך, היא יכולה היא לא יכולה, היא פה היא שם, בסוף היא עשתה את זה. וכשעשתה את זה היא גם העירה שהיא חושבת שהספר הזה צריך עריכה. ונכון, הוא צריך עריכה. אחרי שהיא קילדנה צריך היה לבדוק כל מילה מחדש. צוחקים ברקע. מישהי מההפקה: כי היא ערכה את סיפורים, פשוט הכניסה משפטים. חנוך: הוציאה, שינתה. דיבורים ברקע</p>	
<p>חנוך: אז בלית ברירה נאלצתי לעבור מילה מילה על הספר. במאי: ברור. חנוך: ומצבי היה מאוד לא טוב. היה לי קשה לשבת כמו שאני יושב עכשיו כמה שעות. עשרים רגע לא יכולתי לשבת במקום אחד כי הכל כאב לי. אבל עבודה, זה היה לי כ"כ חשוב להשלים את זה שהעבודה עצמה ייצרה בתוכי אנרגיות, ויותר ויותר ככל שהתקדמתי ישבתי יותר זמן, בסוף הייתי יושב שלוש ארבע... מישהי מההפקה: חמש. חנוך: עד חמש שעות רצוף. אמרתי אני מוכרח לסיים את העבודה הזאת, אז אני יודע שזהו, השלמתי את מה שצריך הייתי לעשות, והנה</p>	08:23:00:00
<p>גם השלמתי וגם ראה אור וגם מופיע הספר החדש. נועה: ועכשיו על מה אתה עובד? חנוך: עכשיו אני עובד על עצמי. צוחקים ברקע. נועה: איך אתה עובד על עצמך? חנוך: מה? נועה: איך אתה עובד על עצמך? חנוך: אה, אתם רואים כאן, זה הכל תחבושות ועניינים. במאי: אנחנו מחזיקים לך אצבעות איש. אני חושב שיש לך עוד כמה סיפורים שאתה רוצה לספר לנו. חנוך: יש לי, יש לי. במאי: אנחנו נבוא שוב. חנוך: בוא נקבע שעוד נגיד חמש שנים. במאי: קבענו, 15. חנוך: בסדר? צוחקים ברקע. במאי: תודה רבה. חנוך: תודה לכם, תודה לכם. במאי: רגע, אל תקום.</p>	08:24:00:00